

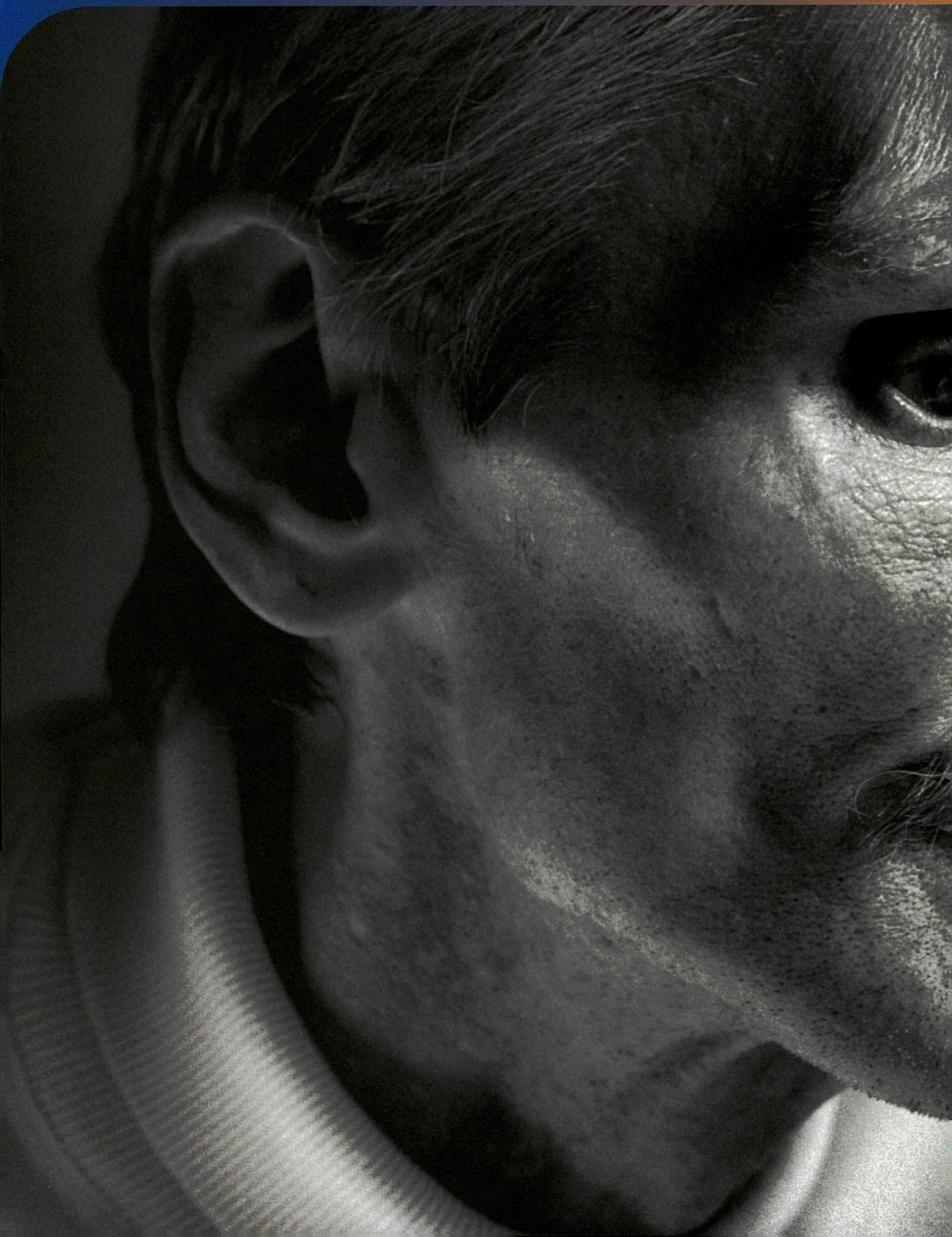
CHATEL • JUNKIES • FANTASIE • HUMANISTISCH GESPREK • ZWARTE SCHOLEN

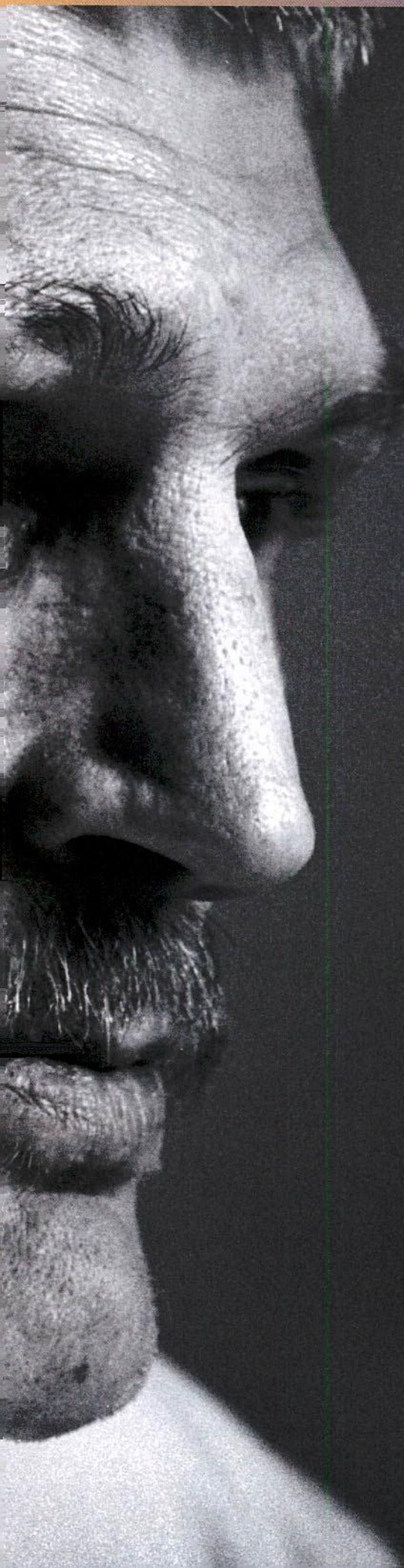

HUMANIST • NUMMER 3 • MAART 2001 • F 5,95

OUDERE JUNKIES / 9

In een Rotterdams bejaardenhuis kunnen zeven drugsgebruikers op jaren tot rust komen. Het was even wennen voor de andere bewoners. **Reportage.**

BETEUGELLEN EN LOSLATEN / 12

Dansers moeten iets krachtigs hebben en niet te luchtig zijn, vindt choreografe Krisztina de Châtel. Een gesprek.

HUMANISTISCHE HULP / 15

Anja Verheijen is vrijgevestigd humanistisch raadvrouw. Verheijen en een cliënt over haar aanpak. Diensten.

WITTE VLUCHT / 18

Bijzondere scholen mogen de deur op slot doen voor allochtone kinderen. Openbare scholen dreigen daarmee 'zwart' te worden. Opinie.

FANTASIE IN BEDRIJF / 22

Bedrijven zeggen tegenwoordig open te staan voor de visie en creativiteit van hun medewerkers. In realiteit durven maar weinig organisaties dat aan. **Achtergrond.**

EN VERDER...

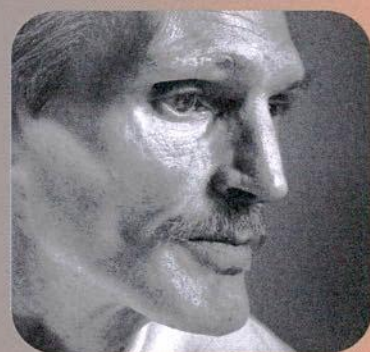
SERIE: DE MELODIE (2) 25 | HETE BRIJ 26 | ZOOM 28 | DE ZEKERHEID 30 | H-NIEUWS 32

Humanist, 55-ste jaargang nr. 3, maart 2001

Redactieadres: Postbus 75490, 1070 AL Amsterdam. Tel.: 020 - 5219030 (ma,di,vr tussen 14.00 en 17.00 uur) **e-mail:** redactie@humanist.nl **Vragen over abonnementen:** 020 - 5219000 **Kantooradres:** Sarphatijkade 13, Amsterdam **Fax:** 020 - 5219080 **Algemene informatie:** Tel.: 020 - 5219000 **Redactie:** Huib Afman, Sandra Langendijk, Rien Jans, Leonie van den Schoor, Marjan Slob (hoofdredacteur) **Basisvormgeving:** -SYB- grafisch ontwerp **Opmaak:** Alette Pak **Lithografie:** Van Zijl, Utrecht **Druk:** Veenman drukkers, Ede **Medewerkers aan dit nummer:** Kees de Boer, Stella Braam, Alette van Doggenaar, Caecilia van der Drift, Sijmen Hendriks, Marianne Kalkman, Berthold van Maris, Charlotte Nieuwland, Arenda Oomen **Omslagfoto:** Paul Romijn **Redactiecommissie:** Marleen Janssen Groesbeek, Jan Haasbroek, Saskia ter Kuile, Hans Martens, Willem Offenbergh **Internet:** Humanist wordt aangekondigd op de HV-homepage: <http://www.humanistischverbond.nl> **Teletekst:** Humanist staat regelmatig aangekondigd op teletekst 326 **Gesproken Humanist:** Humanist wordt ingesproken op cassette. Een jaarabonnement kost f60,-. Aan te vragen bij: Federatie van Nederlandse Blindenbibliotheken, tel. 0486 - 486486 **Opzegtermijn:** Lidmaatschappen en abonnementen lopen automatisch door tenzij voor 1 november schriftelijk is opgezegd **Advertenties:** Uitgeverij Recent, Den Haag. Tel. 070 - 3385400, Fax 070 - 3587299 **Papier:** Humanist wordt gedrukt op gerecycled biofly-papier **ISSN:** 0025-9489 Humanist is een uitgave van het Humanistisch Verbond, een vereniging die opkomt voor humanistische waarden als zelfbeschikking, gelijke behandeling en verdraagzaamheid. Humanisten beroepen zich daarbij niet op een hogere macht, maar gaan uit van menselijke vermogens en verantwoordelijkheid.

Oudere junkies Berthold van Maris

Ik ken me eigen nu beter uiten.

Rotterdam kent sinds twee jaar een tehuis voor oudere drugsverslaafden. Zeven heroïne- en cocaïnegebruikers op leeftijd kunnen daar, na hun tropenjaren op straat, een beetje tot rust komen.

Fred (50) is al meer dan twintig jaar verslaafd. Hij is mager en bleek, maar gaat verzorgd gekleed: een overhemd, een stropdas. Zijn stem is zwak, het geluid ervan hecht zich nauwelijks aan het bandje van de recorder.

Het kamertje van Fred, in het seniorencomplex de Sophiahof, is nauwelijks tien vierkante meter groot. Hij woont er met twee goudvissen en vier vogeltjes. "Je mag op je kamer eigenlijk geen vogeltjes hebben", zegt hij. "Maar ik heb het met de leiding besproken en er was goedkeuring. Ik ben blij dat ik ze mag hebben. Dan heb je wat te doen, vind ik. Toen ik getrouwd was, had ik ook vogeltjes."

De vogeltjes springen in hun kooi heen en weer en maken geluidjes. "Ze wippen ook af en toe", zegt Fred. "Ik lig graag op mijn bed. Dan kijk ik naar de televisie, en ik kijk naar mijn vogeltjes, en daarna weer naar de televisie, weet je wel. Zo ga ik de hele tijd met mijn hoofd heen en weer. Dat geeft mij rust. Af en toe heb ik een pestbui, ben ik geneigd om me eigen terug te trekken. Dan kijk ik naar mijn vogeltjes en na een half uur gaat het weer een stuk beter met me."

Fred heeft jarenlang op straat geleefd. Hij gebruikt cocaïne. Hoeveel? "Daar geef ik geen antwoord op", zegt hij. "Ik had vroeger een heel teruggetrokken leven, ik was liever alleen. Ik ben nog steeds graag alleen, maar ook weer niet zo dat ik niemand meer zie. Hier heb ik mensen om me heen, en dat gaat gewoon goed. Ik ken me eigen nu ook beter uiten. Vroeger kon ik me heel moeilijk uiten. Ik praatte niet veel. Nee, moest je bij mij komen. Praten, dat was voor een ander weggelegd, niet voor mij. Hier ben ik heel erg opgeknapt. Ik loop door de gang heen alsof het mijn eigen huis is."

Chronisch

Het tehuis voor oudere verslaafden in Rotterdam bestaat bijna twee jaar. Het maakt deel uit van een groot complex van seniorenwoningen, waar veel gewone 65-plussers wonen. Tehuis is eigenlijk een groot woord, want het is niet veel meer dan een lange gang met zeven kamertjes, een woonkamer, een keuken, een kamertje voor medische handelingen en een kantoortje voor de professionele begeleiding. De bewoners, vijf mannen en twee vrouwen, zijn chronische gebruikers: de kans dat ze de drugs ooit nog zullen afzweren is erg klein. Hun gebruik is echter voor een belangrijk deel gemedicaliseerd: ze nemen methadon en medicijnen tot zich, en gebruiken daarnaast heroïne of cocaïne, in hoeveelheden die te overzien zijn. De drugs worden - en dat is het meest originele aspect van dit project - door de leiding centraal ingekocht en vervolgens aan de bewoners doorverkocht. Op die manier hoeven ze niet meer de straat op om te 'scoren'. De drugs worden, net als de huur, met hun uitkering verrekend.

"Ze gebruiken normaal", zegt Roy Dompig (54), de begeleider die tijdens kantooruren aanwezig is. "Het is niet buitensporig, ik heb hier geen kwijlende mensen zitten. Je moet goed begrijpen dat wij de mensen hier niet in de goot willen helpen door ze zoveel mogelijk drugs te verkopen. We zien ze hier juist opbloeien. En als ze gebruiken, genieten ze er meer van. Vergelijk het met iemand die na een dag hard werken tevreden een sigaar opsteekt. Zo pakken de mensen hier een paar bolletjes."

Roy begeleidt de bewoners, gaat met hen naar de dokter en houdt een oogje in het zeil. Hij is vriendelijk, maar streng. ("Fred, je moet de vogelkooi weer eens schoonmaken"). Roy zit al twintig jaar in de versla-

Als ik niet meer rook, moet ik hier weg. Waar moet ik dan naartoe?

vingszorg. Sommige bewoners kent hij net zo lang. "Wat die in hun leven allemaal hebben meegemaakt, dat wil je niet weten. Ze waren altijd op straat en leefden er maar op los. Gebroken huwelijken, familieproblemen. Hier plaatsen we ze weer op de rails. Ze komen een beetje tot rust en besteden meer tijd aan zichzelf."

Iedere morgen scoren

"Ik zeg je eerlijk: ik heb zoveel jaren verloren", zegt Mertodirjo Kasmin (49), die methadon gebruikt en heroïne en cocaïne rookt. "Ik ben al meer dan 25 jaar verslaafd. Die jaren zijn voorbijgegaan. Het waren stilstaande jaren. Iedere dag hetzelfde ritme, iedere morgen scoren. Nu heb ik meer variatie in mijn leven. Ik werk tweeënhalf dag per week op een boerderij, als vrijwilliger. Ik maak de stal schoon, veeg het hooi aan. Ik ga 's morgens niet meer de straat op om te scoren, ik ga naar het werk. En op de dagen dat ik niet hoeft te werken, slaap ik lekker uit. Het leven kan ook mooi zijn, toch? Ik wil er nog een beetje van genieten."

Zijn familie komt af en toe op bezoek. "Ik ben weer goed met mijn vrouw. Mijn kinderen komen iedere week bij me. Ze vinden het erg dat ik verslaafd ben, maar ik ben toch papa voor ze, weet je. Ze verwijten me niks." Mertodirjo vraagt zich wel eens af wat er gebeurt als hij de drugs helemaal uit zijn leven kan uitbannen, ook al is er niemand die dat nog van hem verwacht. "Als je hier wilt wonen, moet je roken", legt hij uit. "Zo is het toch? Als ik niet meer rook, moet ik hier weg. Want dit is voor verslaafden. Waar moet ik dan naartoe? Ik zou eigenlijk in een gewoon huis willen wonen, met iemand. Met een vriendin, bijvoorbeeld. Maar dan wel met de begeleiding en de controle van de hulpverlening. Ik wil mijn leven veranderen, weet je. Ik zie vooruitgang, maar het kan nog beter. Als de hulpverlening mij de weg wijst, wil ik

het wel proberen. Ik heb hun nodig en zij hebben mij nodig. Zo is het toch?"

Bakkie koffie

"Ik ben altijd vroeg wakker", zegt Fred, "ik sta om een uur of vijf, zes op. Dan ga ik naar de woonkamer, een bakkie koffie drinken bij de nachtwacht. Gezellig. Als ik dan zie dat de nachtwacht ligt te slapen, geef ik hem een draai om zijn oren. Ja, wat dacht je?"

In de woonkamer is 24 uur per dag, zeven dagen in de week, een begeleider aanwezig, om op te letten of er geen rare dingen gebeuren. Fred: "We hebben huisregels. Lijkt me logisch. Een van de huisregels is: geen dealers aan de deur. Gebeurt dat toch, dan is het afgelopen met dit project. We zitten hier in een nette, keurige buurt en dat willen we zo houden. Voor onszelf is het ook prettiger. Het lijkt mij niet zo fijn om steeds van die gasten aan de deur te hebben."

De huisregels liegen er niet om. Bezoek moet altijd van tevoren worden aangekondigd en verslaafd bezoek is niet welkom. De bewoners moeten 's avonds om kwart voor elf binnen zijn, in het weekend mogen ze een uurtje langer wegblijven. Verder is er een schoonmaakrooster, wordt overmatig alcoholgebruik niet op prijs gesteld en is er om de week een huisvergadering, onder leiding van Roy.

Van de zeven mensen waarmee het project begon, zijn er in de loop van het eerste jaar twee vertrokken, omdat hun gedrag te veel problemen gaf. "Ik heb hier één keer met een jongen gevochten", vertelt Mertodirjo. "Het was vier uur 's morgens, zijn televisie stond keihard aan, hij kon niet slapen. Ik ging er wat van zeggen. Hij stond op, pakte een mes en wilde me steken. Ik hield hem tegen, mijn hand bloedde. Hij is nu weg. Hij kreeg ook altijd ruzie met het personeel."

Bloembakken

Met de gewone ouderen hebben de verslaafden weinig contact. De afdeling voor verslaafden heeft een aparte ingang gekregen, die overigens pal naast de gewone ingang van de Sophiahof ligt. Tussen beide ingangen staan drie grote bloembakken met coniferen opgesteld.

"De mensen hiernaast hebben ons nu wel geaccepteerd", zegt Fred.

"Ze zijn er niet meer tegen, ze geven blijk van mededogen. Als ik buiten kom, zeggen ze goeiemorgen tegen me. Van de zomer hadden we buiten een tafel met stoelen en een parasolletje neergezet. Aan de andere kant van de bloembakken stond ook een tafel met een parasolletje. Dat was gewoon gezellig af en toe: praten over en weer."

De bloembakken en de coniferen werden een jaar geleden aangeschaft door de heer Soek (70), die in de activiteitencommissie van het seniorencomplex zit. Hij staat welwillend tegenover het initiatief voor de verslaafden, maar constateert ook dat anderen er moeite mee hadden. "In het begin was die aparte ingang er nog niet. Ze moesten door onze hoofdingang naar binnen en liepen dan door de activiteitenzaal naar hun afdeling. Er waren mensen die daarom niet meer naar de zaal kwamen." De aparte ingang en de coniferen brachten enige uitkomst. Gewenning deed de rest.

"Ze hebben ons indertijd ook verkeerd ingelicht", zegt Soek. "Er werd ons verteld dat hier zeven invaliden zouden komen. Toen de contracten getekend waren, bleek dat het om drugsverslaafden ging. Dat streek iedereen tegen de haren in. Kijk, we zijn het er allemaal over eens dat er iets voor die mensen gedaan moet worden. Maar dan liever in een andere wijk, hè. Dat is de normale Rotterdamse reactie: die mensen moeten geholpen worden, maar niet bij mij in de straat."

"We hebben hier ook een betoging voor de deur gehad, van vijftientig mensen uit de wijk, met televisiecamera's erbij. Die stonden hier om elf uur 's avonds, met kleine kinderen! Ik bedoel, dat tekent toch het peil van de mensen die daar stonden." Daarna bleef het heel erg rustig

en volgens Snoek hebben de verslaafden zich tot nu toe voorbeeldig gedragen. Die enige klacht die hij zich kan herinneren, betreft een van de beroepskrachten. Die had op een avond zijn auto plompverloren op de stoep geparkeerd, wat door de bewoners van de Sophiahof niet gewaardeerd werd.

"We zijn later nog een keer bedonderd", herinnert Soek zich. "Ze hadden tegen ons gezegd dat het om 55-plussers ging. Naderhand kregen we te horen dat de gemiddelde leeftijd 52 is. Ik zei: hoe kan dat nou, als het voor 55-plussers is? Er bleek zelfs iemand van 42 bij te zitten. Ja, zeiden ze, het gaat niet om de werkelijke leeftijd, maar om de gevoelsmatige leeftijd. Deze mensen hebben tropenjaren achter de rug, die jaren tellen dubbel."

Het afgelopen jaar hebben Fred en de zijnen tientallen journalisten, fotografen en televisiecamera's te woord gestaan. Vooral de belangstelling uit het buitenland was overweldigend. Alle Europese televisiezenders en zelfs CNN hebben er aandacht aan besteed. "Die mensen stonden toch wel een beetje perplex", zegt Fred. "Dat dit hier zomaar kon. Ik moest eerst niet veel hebben van al die aandacht, ik vond het te druk. Maar nou is het gaandeweg normaal aan het worden."

Mertodirjo heeft zich nogal geërgerd aan een artikel in de Badische Zeitung waarin gesproken werd van een 'Altersheim für die Senioren-Junkies'. "Ze noemen het een junkie-bejaardenhuis", zegt hij verontwaardigd. "Misschien is dat goed voor die krant. Maar mij klinkt het niet goed in de oren. Ik noem mezelf geen junkie, ik zeg liever: gebruiker. En je hebt allerlei soorten gebruikers, vind ik. Gebruikers die vies zijn en gebruikers die netjes zijn. Ik voel me ook niet bejaard. Ik ben gezond, ik voel me jong."

"Ik voel me zoals ik ben", zegt Fred. Meer wil hij er niet over zeggen. H

Oudere verslaafden

De gemiddelde leeftijd van de drugsverslaafden stijgt. In Rotterdam (drieduizend verslaafden) is de gemiddelde leeftijd 36. In Amsterdam (vijfduizend verslaafden) 40, en voor Surinaamse verslaafden zelfs al 43 jaar. Deze vergrijzing wordt vaak toegeschreven aan het succes van de hulpverlening. Vanuit Amsterdam wordt het Rotterdamse experiment met enige scepsis gevolgd.

"Er zitten maar zeven mensen in dat project", zegt Theo Sluis van de Amsterdamse GG en GD. "Wij hebben in Amsterdam met veel grotere aantallen te maken. We proberen deze mensen zoveel mogelijk te integreren in de bestaande voorzieningen. In het Rotterdamse experiment werken ze met een soort huisdealer, en daar ben ik geen voorstander van. Het is ook niet nodig, denk ik. Ik heb voor deze mensen methadon en heel veel andere legale middelen in de aanbieding, waardoor hun illegale gebruik sterk kan afnemen. Dat ze dan in de praktijk nog wat bijsnoepen op de zwarte markt, daar zit ik niet zo mee. Het is helemaal niet mijn bedoeling ze uit dat circuit weg te houden. Als ze daar al dertig jaar in zitten, wie ben ik dan om ze daar vandaan te houden? Dat is nu eenmaal hun lifestyle."

In Rotterdam is men tevreden over het experiment. Het is met een jaar verlengd. Volgens Rotterdamse verslavingspecialisten zijn er enige tientallen oudere verslaafden die voor deze vorm van opvang in aanmerking komen. Dat aantal zal de komende jaren flink toenemen, zo is de verwachting.

**Met de armen
draaien als
een idioot,
dat is ook dans.**

Dansers moeten iets krachtigs hebben, een beetje aards zijn en niet luchtig, vindt artistiek leidster en choreografe Krisztina de Châtel (56). 'Ik kies voor mensen met een frisse geest.'

"Het is als bij paardrijden. Loslaten, beteugelen en weer loslaten. Dat vind ik een heel mooi beeld. Loslaten en weer controleren en die twee in balans houden. Dat geldt voor alles in het leven." Artistiek leidster en choreografe Krisztina de Châtel kan bevlogen praten over de schoonheid en de kracht van een lichaam in beweging. Bijna haar hele leven al is ze bezig met dans. De Châtel praat snel en abrupt, met een Duitsachtig accent. Ze is ook springerig ongeduldig. "Wat nog?" wil ze weten als het even stil valt. Er is altijd zoveel te doen. Als de ene productie in première is gegaan, worden de voorbereidingen voor de volgende alweer in gang gezet. Vaak moet een choreografie gemaakt worden in niet meer dan vier, vijf weken. Dat betekent aanpoten en creatief zijn onder grote druk. "Het is niet altijd makkelijk om artistiek leidster te zijn", verzucht ze. "De verantwoordelijkheid is groot." Maar de recensenten zijn lovend. Over haar laatste stuk 'Dynamix', waarin ze de dansers samenbrengt met een paar skaters en twee rond-draaiende videoschermen, schreven ze bijvoorbeeld: 'De Châtel gaat altijd verder dan het voor de hand liggende. Ze ontleedt haar materiaal secuur en bouwt met de karakteristieken ervan een nieuw constructie... Een intrigerende, meer poëtische dan spectaculaire voorstelling.' En: 'Een zeer knap gechoreografeerd spel.'

Dansgroep Krisztina de Châtel is gevestigd in een weinig poëtische omgeving, in een non-descript gebouw ergens op een Amsterdams industrieterrein aan de rand van de stad. Het gebrek aan sfeer wordt gecompenseerd door het feit dat de groep hier de beschikking heeft over twee studio's, en zo riant heeft De Châtel het niet altijd gehad, vertelt ze. Hoe vaak heeft ze niet moeten werken in te kleine en dan ook nog eens lange smalle studio's. En alsmaar fietsen, fietsen, fietsen. Van de ene plek naar de andere.

Driften

Haar gevecht voor de artistieke vrijheid die ze inmiddels heeft verworven, zie je terug in haar werk. Haar dansers ploegen door de aarde, torren op tegen de kracht van windturbines of zien hun ruimte ingeperkt doordat de muren letterlijk op hen afkomen. Ze meten zich met elkaar, streven naar perfectie, voegen zich in een strak patroon om dan plotse-ling uit te breken, de vrijheid tegemoet. De Châtel ziet een direct ver-band tussen haar leven, haar karakter en haar werk. "Absoluut." Ze woont al meer dan dertig jaar in Nederland maar is afkomstig uit Boedapest, Hongarije. De ritmische gymnastieklessen op school waren haar eerste kennismaking met beweging op muziek. "Die linten en bal-len, dat hoefde voor mij niet zo", herinnert ze zich. "Maar in de vrije oefening kreeg ik de gelegenheid om zelf dingen te verzinnen en daar was ik heel goed in. Ik had een grote sjaal in mijn handen en zo wap-perde ik door al die sporthallen. Ik was ongeveer vijftien en toen al gebruikte ik atonale muziek en maakte ik mijn eigen bewegingen. Gewoon intuïtief. Waar ik het vandaan gehaald heb weet ik niet. Ik was heel expressief maar toch gecontroleerd. Dat zijn bepaalde driften binnen in je lichaam. Dat heb je of dat heb je niet. Dat kun je niet aan-leren." Ze wilde meer. Echt studeren voor choreografe, en dat kon niet in Hongarije. Dus besloot ze het land te verlaten. Ze vertelt het zakelijk,

op besliste toon. Alsof het vanzelf spreekt dat je als negentienjarige je land en iedereen die je kent achterlaat.

Dat ze ging had niet eens zoveel met politiek te maken. Eerlijk gezegd was het ook een vlucht uit haar beschermde milieu. De Châtel's vader was een bekend en gerespecteerd man, reumatoloog en tevens direc-teur van alle kuuroorden in Hongarije. Haar moeder was van oorsprong Nederlandse. In het kielzog van opa, die erwtenhandelaar was, in Hon-garije terechtgekomen en voorgoed gebleven. Een burgerlijk milieu. Een goede, degelijke opvoeding. Er werd veel naar muziek geluisterd. De Châtel: "Dat ik vertrok was ook een protest. Dat burgerlijke, dat hoefde voor mij niet. En dat hebben mijn ouders ook wel aangevoeld. Ik heb ze nooit afgekraakt. Mensen zijn zoals ze zijn. Maar ze wilden van mij een groot kunstenaar maken, vooral mijn moeder, en daar voelde ik niets voor. Ik dacht nee, hup alleen uitzoeken, op eigen kracht."

Verwante ziel

Ze kwam in Amsterdam terecht, vanwege Koert Stuyf, een Nederlandse choreograaf. Hij bleek een verwante ziel. "Stuyf dacht precies zoals ik", zegt De Châtel. "Hij vond ook dat dans niet bestaat uit zomaar mooie plaatjes en mooi bewegen, maar dat het gaat om het functionele van het lichaam. Met de armen draaien als een idioot, dat was ook een dans. Het was zo gek. In Hongarije had ik al een solo gemaakt waarin ik machineachtig met mijn arm draaide en vervolgens zie ik acht jaar later iemand die precies hetzelfde doet. Hij ging met grote eieren rollen in Carré. Ik zag die krankzinnige artistieke moed en ik dacht: wat is dit bij-zonder, hoe durft die man dat."

Ze vindt het eigenlijk wel leuk dat ze uiteindelijk in het land van haar moeder belandde. "Ik zie nog vaak vrouwen waarvan ik denk, 'precies zo'n type als zij'." Zij erfde haar moeders Nederlandse lengte, maar ze heeft een on-Nederlands gezicht, dat nog exotischer wordt door het lange, grijsblonde haar dat haar een enigszins woest aanzien geeft. Tegenwoordig gaat ze weer vaak naar Boedapest. Dé stad qua architec-tuur, vindt De Châtel. Of ze dan nooit spijt heeft gehad van haar ver-trek? Weer een beslist antwoord: "Nee, nooit." Al was het eerste jaar in Essen, waar ze studeerde aan de beroemde Folkwang Schule, vreselijk. Het westen was een andere wereld. Ze was alleen, kon haar familie niet bezoeken en had weinig geld. "Maar ik stond stevig in mijn schoenen. Misschien wel omdat mijn vader altijd zo streng was. Het belangrijkste

Ik zag die krankzinnige artistieke moed en dacht: hoe durft die man dat.

Je hebt autoriteit of je hebt het niet.

is jezelf zijn. Dat redt mij. Ik blijf mezelf en ik trek me niets aan van wat mensen van mij vinden. Jezelf blijven is absoluut de enige manier om overeind te blijven."

Eenzaamheid

Eenmaal weg uit Hongarije heeft ze veel nagedacht over wat vrijheid eigenlijk is. "Er is natuurlijk zoiets als politieke vrijheid. Hongarije was een land met een bijzondere eigen cultuur maar door het communisme zeer gesloten, waardoor het leven eenzijdig was. Allerlei mooie dingen, zoals tentoonstellingen, waren er niet te zien. Om van het leven te leren moet het veelzijdig zijn. Dan kom je verder. Ik voelde heel sterk dat ik daarom weg moest. Maar aan de andere kant kun je je afvragen hoe vrij je eigenlijk bent van geest. De mensen in Hongarije waren ondanks het communisme onderling toch heel open. En in Nederland vind ik mensen juist heel gesloten en daar heb ik vaak grote moeite mee. Je voelt hier overal dat typisch Nederlandse 'doe maar gewoon dan doe je gek genoeg'." Ze klinkt geërgerd. "Dat calvinistische, daar kan ik niks mee. Ik vind het niet makkelijk om in Nederland te leven. De mensen zijn zo puriteins. Dat voel je, dat is een algemene sfeer. In mijn werk ben ik in bepaalde opzichten ook sober, maar ik kan in mijn zelf ook heel uitbundig zijn. Ik denk absoluut vrij. Niemand kan mij binden." Vrijheid betekent ook eenzaamheid. "Ik wist van tevoren dat ik in grote eenzaamheid terecht zou komen door mijn vertrek uit Hongarije. Maar mijn artistieke vrijheid is toch het belangrijkste. Je moet nu eenmaal keuzes maken in het leven en dat heeft altijd consequenties. Ik leef alleen, dat is ook niet het meest gezellige. Maar ik moet mijn eigen dingen doen. Erop uit om me te laten inspireren. Naar concerten, voorstellingen. Misschien hoef je daar niet alleen voor te zijn, maar het kost wel allemaal erg veel tijd. En ik ben natuurlijk toch behoorlijk stevig. Niet iedereen kan daar tegen. Ik moet ook niet iemand hebben die mij ontzettend wil domineren."

Eigenwijs

Vrijheid is betrekkelijk, zo heeft ze ontdekt, al is het alleen al omdat je je eigen karakter altijd met je meesjouwt. En er waren misschien wel een paar dingen die ze liever had achtergelaten. "Ik ben vaak heel streng en heel eigenwijs. Ik kan heel lang geduldig zijn en luisteren, maar als het me teveel wordt, dan ontplof ik. Echt Hongaars. Bijvoorbeeld als dansers eigenwijs zijn en niet luisteren. Ik wil graag kritische mensen, maar ze moeten naar ouderen luisteren en respect hebben voor ervaring."

Wat niet wil zeggen dat ze autoritair is. "Je hebt autoriteit of je hebt het niet", vindt De Châtel. "Je moet niet autoritair willen zijn. Op zijn tijd heb ik ook hulp van anderen nodig. Dan zeg ik heel eerlijk, 'jongens dit hebben we, wat doen we ermee'. Je moet ook je zwakke kanten laten zien. Dan zijn ze alleen maar blij, omdat ze dan ook hun creativiteit bij mij kwijt kunnen."

De dansgroep is een soort familie. "Negen van mijn lievelingsjongens komen volgende week eten." De Châtel verheugt zich zichtbaar op de ontmoeting met een aantal van haar ex-dansers. Ze heeft nog steeds

contact met mensen die allang weg zijn. In de hal van het gebouw hangen hun portretten.

"Ik wil niet dat de groep te groot wordt", zegt ze. "Zeven dansers is mooi. Dan kun je een vrij persoonlijk contact hebben. Al is het wel zoeken naar een goede balans, zoals met alles. Aardig zijn, maar op zijn tijd ook weer streng. Het prettigst is het als dansers hun eigen discipline kunnen handhaven. Ik wil het liefst dat ik ze niet op hun donder hoeft te geven, maar dat is met de jonge generatie niet makkelijk."

Vroeger bleven dansers wel zes, zeven jaar bij haar, maar de bezetting van de groep is de laatste tijd sterk gewisseld. "Ja dat klopt. We moeten gewoon fris blijven. Ik wil altijd nieuw bloed erin. Ik vind het ook leuk om met jonge mensen te werken en ik houd er niet van als iemand zich gaat settelen. Ik wil mensen die een frisse geest hebben. Als ik het nodig vind, stel ik voor dat ze wat anders gaan zoeken. De laatste tijd zoek ik wel meer naar een balans. Een vaste kern van dansers die goed ingewerkt is en aan een half woord genoeg heeft, en jonge dansers vers van de academie. Je moet in ieder geval zorgen dat je mensen hebt die honderd procent achter je staan. Die niet alleen bij je dansen om geld te verdienen.

Ik zoek ze uit op een bepaalde bewegingskwaliteit en karakter. Ze moeten iets speciaals hebben qua uitstraling. Meestal kies ik een wat androgyn type. Krachtig, een beetje aards. Niet luchtig. Ik houd niet van mensen die heel mooi luchtig kunnen springen, dat is meer het klassieke ideaal en dat is niets voor mij."

Meniscus

Streng zijn en dan weer soepel. Werken en uitrusten. Dingen maken en inspiratie opdoen. Beheersen en laten gaan. Die balans zoeken, daar is De Châtel voortdurend mee bezig. Loslaten is niet altijd makkelijk. Tijdens het gesprek veert ze elke keer op als de bel gaat. "Wie kan dat nou zijn?", vraagt ze zich hardop af. Ze loopt zelfs weg om te kijken. Toch moet het wel, loslaten en delegeren. "Ik ben ook de jongste niet meer." Ze kijkt zorgelijk. "Ik heb een versleten heup, last van mijn meniscus. Ik krijg steeds meer pijn. Dat is een groot probleem." Terugkijkend is ze vooral trots dat ze het al die jaren heeft volgehouden. "Want het was niet altijd makkelijk. De groep is gegroeid, maar ook de eisen worden hoger. Die eisen stel ik mezelf. Dat ik altijd maar weer nieuwe ideeën moet krijgen. Ik werk de laatste tijd met moderne technologieën als video en in de voorstelling 'Lara' zaten interactieve elementen met een computerspel. En daar krijg ik behoorlijk veel commentaar op soms. Er zijn mensen die dat allemaal niet belangrijk vinden. Die vinden dat ik gewoon maar mijn eigen stijl moet doen. Zoals de Raad voor Cultuur, die wilden me eigenlijk terug in mijn hok hebben. Maar zo zit ik niet in elkaar. Ik moet altijd verder. Oude dingen in een nieuwe situatie brengen, zonder mijn eigen kern te verliezen." **H**

Van het ik naar het zelf, noemde ze het.

Anja Verheijen is vrijgevestigd 'humanistisch gesprekspartner'. Zij helpt mensen om te ontdekken wat in hun leven van waarde is. Verheijen en cliënt Louis vertellen over haar aanpak.

'In het levensverhaal dat in de gesprekken vorm krijgt, kan een samenhang worden ontdekt, er beginnen zich lijnen af te tekenen. Het wordt duidelijk wat voor jou van wezenlijke waarde is', staat er in de folder van Anja Verheijen (45). Verheijen is sinds acht jaar humanistisch 'gesprekspartner bij levensvragen' en ziet vier à vijf cliënten per week. Ze geeft daarnaast ook cursussen en werkt twee dagen per week als geestelijk verzorger in de Scheveningse gevangenis. Psychologische hulp biedt ze niet, zegt ze. "Natuurlijk kunnen de gesprekken een zeker psychologisch effect hebben, maar mijn invalshoek is anders. Ik stel geen diagnose, ik heb geen behandelplan. Wat mij typeert, is die levensbeschouwelijke invalshoek. Mijn vragen: hoe sta je in het leven, hoe komt het dat je daar bent, wat zou je willen veranderen en met welke reden? Na een paar gesprekken zie ik welke normen en principes een rol spelen in iemands leven, en heb ik ook een idee of iemand die principes gewoon-tegetrouw volgt of echt van binnenuit beleeft. Het doel van die gesprekken is, dat er een nieuwe oriëntatie mogelijk wordt."

Het leven is niet altijd aangenaam, stelt Verheijen. Je kunt een verlies lijden, verdrietig zijn, je onmachtig en onzeker voelen. Die tragische kanten zijn er gewoon. Verheijen: "In de gesprekken probeer ik mensen zover te brengen dat ze die tragiek accepteren, er een plek aan geven, zodat ze er beter mee om kunnen gaan. Dan is er misschien ook weer ruimte om de moed en het plezier te voelen om door te leven."

Schriftje

In het begin gaat Verheijen vaak terug naar de jeugd van haar cliënt. Ze vraagt hoe iemand zich gevoeld heeft, welke waarden belangrijk werden gevonden, hoe het emotionele klimaat was, wat de financiële omstandigheden waren. Zo probeert ze een beeld te krijgen van iemands levensverhaal. Verheijen: "Dat heb ik nodig om verbanden te kunnen leggen, om te kunnen begrijpen waarom iemand nu is vastgelopen of is opgebrand." Cliënten krijgen een schriftje, waarin ze zelf kunnen schrijven waar het gesprek over ging en wat het bij hen op gang brengt.

De humanistische grondbeginselen spelen een rol in de gesprekken, zegt Verheijen, die is afgestudeerd aan de Universiteit voor Humanistiek. "Ik wijs op iemands eigen verantwoordelijkheid voor zijn of haar leven. Het gaat me om zelfbestemming en zelfbeschikking - levenskunst, als je wilt. Gelijkaardigheid is voor mij ook belangrijk, bijvoorbeeld tussen partners. Als mijn cliënt een nogal patriarchale man is, dan zal ik daar niet klakkeloos in meegaan. Maar ik ben er niet om een humanistische levensovertuiging op te dringen."

Haar cliënten hoeven niet een bepaald soort mens te zijn, zegt Anja. Een zekere vooropleiding en intelligentie zijn makkelijk, maar niet noodzakelijk. ('Met voorbeelden, verhaaltjes en metaforen kun je ook veel verduidelijken.') Het allerbelangrijkste is de bereidheid om naar jezelf te kijken. Als die er is, blijkt eigenlijk iedereen een mooi mens. Verheijen: "Ik kan iemand

tegenover me krijgen waarvan ik denk: nou... Maar zodra we bij die levensvragen komen, valt dat weg. Je kijkt als het ware door de buitenkant heen en dan zie je iemand in al zijn glans."

Ledigheid

Louis (55) is ingenieur en voerde zo'n twaalf gesprekken met Verheijen. Anja over deze sessies: "Louis kwam bij mij toen hij in een diepe depressie verkeerde, waardoor hij niet meer kon werken. Zijn werk was heel belangrijk voor hem - hij was stafmedewerker bij een groot, internationaal opererend bedrijf, moest de milieubelangen behartigen van een tak van het bedrijf - en nu zat hij thuis. Echt een zwart gat. We hebben gepraat over wat van waarde is in zijn leven. Over zijn normen, over de ge- en verboden die hem drijven. Al snel kwamen we bij zijn jeugd terecht. Hij komt uit een gezin waar presteren van levensbelang was. 'Ledigheid is des duivels oorkussen', heette het thuis. Op vakantie kreeg Louis dan ook altijd problemen. Hij had ook de neiging om steeds te vergelijken en te oordelen, zich af te meten aan anderen, zaken direct in een rangorde te zien. Door dat vergelijken kwam hij nooit tot rust. Het kan immers altijd beter.

In navolging van zijn vader, die leraar Engels was, had Louis zijn werk alle aandacht gegeven. Andere terreinen had hij verwaarloosd. Dat eiste zijn tol. Hij kreeg verwijten van zijn familie, maakte zichzelf verwijten. Hij kon zichzelf erg hard vallen. Ik hield hem voor: 'Je deed dat-gene waarvan je dacht dat je er het beste aan deed. Anders had je wel iets anders gedaan. Als het nu niet meer goed voelt, dan is dit het moment om te veranderen.' Dat kwartje viel snel bij hem. Gelijkaardigheid in de relatie was ook een aandachtspunt - misschien meer voor mij dan voor hem, dat weet ik eigenlijk niet. Ik vroeg hem onder andere: kun je dingen opschrijven waarmee je je vrouw een plezier doet? Ik hoorde dat zijn vrouw daar erg blij mee was. Eén keer ging ik te snel. Ik had hem een boek van een relatietherapeut aangeraden en gezegd: let vooral op de inleiding. Verderop in het boek stond een hoofdstuk over elkaar masseren. De volgende keer dat hij kwam, merkte ik een zekere afstand. Die heb ik benoemd, en het bleek dat het deel over massage hem tegenstond. Door dit te bespreken, verdween de afstand en konden we ons weer concentreren op het proces. Hij werkt nu halve dagen. In zijn vrije tijd doet hij leuke, zinvolle dingen. Naar de bibliotheek, wandelen met zijn vrouw. Hij is zich gaan realiseren dat hij zich verbonden voelt en weet met anderen. Die winst in diepgang en intimiteit vond hij zelf erg belangrijk.

Onlangs moest hij een speech voorbereiden. Vroeger was hij dan maanden van tevoren zo gespannen dat hij er ziek van werd. De wereld buiten het werk verdween in de tussentijd in het niets. We hebben toen bedacht dat het doel - een goede speech - belangrijk is, maar de weg ernaar toe ook. Daar kun je ook plezier in hebben. Slagen is niet alleen: een goed eindresultaat behalen.

Mijn methode was voor hem geschikt - het gaf hem inzicht. Hij was gemotiveerd, wilde nooit meer in de put terechtkomen, was bereid om naar zijn eigen handelen te kijken. Zo zag hij verbanden tussen zijn jeugd en zijn huidige situatie en kon hij ontdekken wat voor hem van waarde was. Zijn schriftje is hij als een dagboek gaan gebruiken. Dat schrijven heeft bij hem een proces in gang gezet dat waarschijnlijk altijd zal doorgaan."

Louis kon zichzelf erg hard vallen.

Samenhang

Louis over Verheijens aanpak: "Toen ik bij Anja kwam, verkeerde ik voor de derde keer in mijn leven in een langdurige depressie. Een depressie is afschuwelijk. Je voelt je vreselijk labiel, bent zelf absoluut niet in staat om er verandering in aan te brengen. Ik kon opeens afwezig worden, in de file in slaap vallen. Ik had een psychiater, die pillen voorschreef en steeds een half uurtje de tijd voor me had. Veel te kort. Je bent net aan het praten over je ellende en het is alweer afgelopen. Daar kon ik niet uithalen hoe ik mijn leven weer moest oppakken. Via het yoga-clubje van mijn vrouw kreeg ik Anja's folder onder ogen. Haar verhaaltje over de zin van het leven sprak me aan.

Ik was vrijgesteld van mijn werk – kon ook niets meer. Ik was gewoon ten einde raad. In de zomer van 1999 heb ik toen een afspraak met haar gemaakt. Ze kwam al snel met het schriftje. Dat vond ik nuttig, het deed me een beetje aan school denken. Zij vatte mijn gedachten voor me samen en dat schreef ik op. Ik begon samenhang te zien, en ik vond het prettig dat ze bij het volgende gesprek nog wist wat er gezegd was, zodat ik niet weer opnieuw hoefde te beginnen. Haar rust en openheid vond ik ook een verademing. Het idee dat er niet op de klok gelet werd. Ze erkende het hele complex van het leven – hoe je opgroeit, je plek in het gezin. Mijn psychiater vond het wel een goed initiatief van mij, maar de gesprekken daar zijn wel gestopt. Hij vond het niet verstandig om twee behandelwijzen door elkaar te laten lopen. In mijn schriftje staat vrij veel over mijn jeugd. Plichtsbetrachting was bij ons thuis heel belangrijk. Ik heb altijd een grote prestatiedwang gevoeld, heb me jarenlang ongelofelijk ingespannen. Ik wilde voor mijn gezin zorgen, kreeg werk in een heel competitieve sector, zat echt midden in het strijdgewoel. Ik wilde excelleren. Maar als je scoort, wekt dat soms ook weerstand op in plaats van waardering.

Bij psychotherapie gaat het er vaak om wat de oorzaak van je klacht is. Anja zocht vooral naar een remedie. En daartoe ondervroeg ze me steeds over wat ik belangrijk vond in mijn leven, en hoe ik daar gestalte aan zou kunnen geven. Ik was ongeduldig, wilde resultaat zien. Zij zei dat ik mezelf tijd moest gunnen, dat het doelgerichte in mij er van af moest. 'Van het ik naar het zelf', noemde ze dat. Ze hielp me een ander patroon te zoeken waardoor ik weer mens kon worden. Haar persoonlijkheid is natuurlijk ook belangrijk. Ze is heel meevoelend. Het is haar kracht om uit een bepaalde opmerking haarfijn te halen waar het probleem ligt. En ik was erg leergierig, wilde graag van alles aan mezelf verbeteren. Ook vanwege de relatie met mijn vrouw. Die was altijd wel kameraadschappelijk, maar de diepgang was minder. Ik was immers altijd aan het werk. Ik oordeel nu ook minder over anderen mensen. Daar zat ik vroeger helemaal vol van en ik had absoluut niet door dat ik daarmee gevoelens van weerstand opriep bij andere mensen. Anja zei: 'Probeer in je schriftje nu eens bij te houden wanneer je over iemand oordeelt.' Ze zei ook: 'Als je doet wat je altijd hebt gedaan, krijg je wat je altijd hebt gekregen.'

Maart 2000 ben ik weer gaan werken. Nu heb ik een soort adviesfunctie. Ik betrek anderen veel meer bij het werk, denk meer in teams. 's Middags heb ik vrij. Dat was een raad van Anja, 'Als je weer gaat werken, baken dan goed je grenzen af'. Zo kwam ik uit op halve dagen. Mijn werkgever vond dat goed – ik moet zeggen dat het bedrijf me altijd heel goed heeft opgevangen.

Na het zesde of zevende gesprek heb ik even gedacht: moet ik wel doorgaan. Het kan zijn dat dat na dat massageboek was, ja. Maar uiteindelijk hebben de gesprekken voor mij gewerkt. Ik kan nu weer genieten. Van mijn vrouw, kinderen, vrienden, van de natuur. Samen met mijn vrouw heb ik nog relatietherapie. Daar hebben we allebei plezier van. En ik mediteer. Het is niet zo dat nu alles achter de rug is, maar ik vind het geen belasting meer om aan problemen te werken.

Ik zit er ook niet mee dat ik voor de rest van mijn leven pillen zal moeten slikken. Als die depressie maar niet terugkomt." **H**

Vrijgevestigde humanistische raadsman en -vrouwen zijn aangesloten bij de Humanistische DienstenCentrale. De richtprijs voor individuele gesprekken is f100,- per gesprek. Voor meer informatie: telefoon 020 521 90 00.

Extra Algemene Ledenvergadering over toekomst HV

Op zaterdag 21 april aanstaande zal er een extra Algemene Ledenvergadering (ALV) worden gehouden om een besluit te nemen over de toekomst van het Humanistisch Verbond (HV). Er zijn veel redenen om juist nu een uitgebreide fundamentele inhoudelijke discussie te houden over de toekomst van het humanisme en de rol van het HV daarin. Toch is het landelijk bureau van het HV vanwege de slechte financiële situatie genoodzaakt nu keuzes te maken. Hierna, of tegelijkertijd, moet er zeker een fundamentele discussie over de toekomst gevoerd blijven worden. Aangezien er in februari diverse raadplegingen in het land zijn geweest, zal de ALV vooral bestaan uit een plenaire discussie over een toekomstscenario inclusief eventuele amendementen en besluitvorming hierover.

Omdat ook het 55-jarig bestaan van het HV niet onopgemerkt aan ons voorbij kan gaan, wordt dit 's middags aansluitend aan de ledenvergadering gevierd. Onder andere oud-voorzitters vertellen iets over hun visie op de toekomst vanuit hun ervaring met het HV - als voorzitter en als HV-lid. Daarnaast is er volop ruimte voor muziek en/of cabaret.

Afdeling Arnhem is de oudste HV-afdeling. Daarom zal de ALV en de jubileumviering plaatsvinden in Arnhem, Hotel Haarhuis, Stationsplein 1 (tegenover het CS). Afdeling Arnhem zal ook een bijdrage leveren aan het programma.

Voorlopig programma:

- 10.30 - 13.00 uur: toekomst HV
- 13.00 - 14.00 uur: lunch
- 14.00 - 16.00 uur: 55 jaar HV
- 16.00 - 18.00 uur: feestelijke afsluiting

U kunt zich voor deze extra Algemene Ledenvergadering opgeven via onderstaande bon of telefonisch bij het directiesecretariaat: Loes Thewissen (020) 521 90 20. Alle afdelingssecretariaten en degenen die zich hebben aangemeld, ontvangen half maart (eind week 10, begin week 11) de stukken. Amendementen kunnen tot uiterlijk 6 april worden ingediend. Deze worden in week 15 aan alle deelnemers gestuurd.

Opgavebon

Naam:	
Adres:	
Postcode:	
Woonplaats:	
Telefoonnr.:	
geeft zich op voor de ALV 21 april 2001: ☐ ochtend ☐ middag ☐ hele dag	
Lunch (gratis)	ja/nee*

*doorhalen wat niet van toepassing is. Deze bon invullen, uitknippen en opsturen naar het Humanistisch Verbond, t.a.v. directiesecretariaat, Antwoordnummer 10938, 1000 RA Amsterdam.

Openbare scholen worden een vergaarbak van probleem- kinderen.

Katholieke, protestantse en andere bijzondere scholen mogen de deur op slot doen voor allochtone kinderen. Openbare scholen moeten iedereen toelaten. Dreigen openbare scholen daarmee 'zwart' te worden?

In Deventer voerden Turkse ouders afgelopen zomer actie op de Kameleonschool: hoe konden hun kinderen ooit integreren in de Nederlandse samenleving als ze met alleen maar Turkse kinderen in de klas zaten? Met een schoolstaking eisten ze dat hun kinderen verspreid zouden worden over witte scholen. Dat wilden vooral de bijzondere scholen niet. Het conflict liep hoog op en uiteindelijk was sluiting van de zwarte school - van katholieke signatuur overigens - de enige oplossing. Onder druk namen de overige basisscholen de Kameleonkinderen alsnog op.

Het rommelt in het Nederlands primair onderwijs. Van een evenwichtige spreiding van allochtone leerlingen over de basisscholen komt niks terecht. Nederland telt in totaal ruim zeventienduizend basisscholen. Zeshonderd van deze scholen zijn zwart: ze bestaan voor zeventig procent of meer uit allochtone leerlingen. Tachtig scholen dragen bovendien het predikaat mono-etnisch: minstens tachtig procent van de leerlingen heeft éénzelfde, niet-Nederlandse nationaliteit. Zwarte scholen staan te boek als kwalitatief slechte scholen. Alhoewel een enkel dissident onderzoek het tegendeel beweert, is het idee dat kinderen op een zwarte school minder goede eindresultaten behalen. De leerlingen spreken relatief slecht Nederlands, waardoor de leerstof minder snel behandeld kan worden. Mono-etnische scholen hebben een nog slechtere reputatie: hier is de noodzaak om Nederlands te praten nog minder aanwezig, waardoor de taal- en leerachterstand nog moeilijker weg te werken is.

Op slot

Het stigma van de zwarte school zorgt niet alleen voor een vlucht van witte ouders, ook allochtone ouders zien het steeds minder zitten hun kinderen naar een zwarte school te sturen. De actie van de Deventer moeders zal ongetwijfeld een vervolg krijgen elders in het land. Maar als allochtone ouders aankloppen bij witte of gemengde scholen vinden ze daar de deur steeds vaker op slot. Geen plaats, zeggen de meeste scholen - naar waarheid. Bijzondere scholen mogen zich daarbij bovendien beroepen op een ander argument: ze hebben het recht leerlingen te weigeren die niet passen in het concept van hun school. Een katholieke school bijvoorbeeld hoeft een islamitische leerling niet toe te laten. Een protestants-christelijke school evenmin. De algemeen bijzondere scholen, zoals de Montessorischolen of het Daltononderwijs, vragen vaak een dermate hoog schoolgeld dat de doorgaans minder draagkrachtige allochtone ouders het wel uit hun hoofd laten hun kind daar aan te melden. Zo komen ze terecht bij de openbare scholen, want die kunnen geen enkel kind om ideologische redenen weigeren. Zij moeten toegang bieden aan elke leerling, ongeacht geloof of etnische afkomst. De openbare scholen dreigen daarmee een vergaarbak van allochtonen en probleemkinderen te worden, waarschuwde D66-Kamerlid Lambrechts afgelopen zomer. Zij gooide de knuppel in het hoenderhok door te stellen dat het maar eens afgelopen moet zijn met de vrijheid van bijzondere scholen. Bijzondere

scholen zouden verplicht moeten zijn om - net zoals openbare scholen - iedereen toe te laten, ongeacht etnische afkomst of religie.

Ongenuanceerd

"Een erg ongenueanceerd voorstel", noemt B. Janssen, directeur van de Nederlandse Katholieke Schoolraad het idee van Lambrechts. "Kijk maar naar de praktijk: de bulk van het bijzonder onderwijs laat allochtone leerlingen toe. Over welk probleem hebben we het nu eigenlijk? In de Haagse Schilderswijk staat een school met negentig procent allochtonen. Dat is absoluut een zeer katholieke school, daar maken ze geen geheim van als islamitische ouders hun kinderen aanmelden. Ze leggen ouders uit dat ze zich aan bepaalde spelregels moeten houden, dat de leerlingen geacht worden aan kerst- en paasvieringen mee te doen."

Ook S. Cnossen, directeur van het Landelijk Verbond van Gereformeerde Schoolverenigingen, is tegen het voorstel van Lambrechts. "Het is volstrekt in strijd met het beginsel dat is afgesproken: het schoolbestuur maakt zelf uit wie het toelaat. Het is een verouderde discussie. In de praktijk is de verdeling van allochtonen over openbaar

Jantien van Riel uit Utrecht, stuurde haar blonde dochter bewust naar een zwarte school:

"Op de witte school in de wijk was geen plaats voor mijn dochter, het enige alternatief was een zwarte basisschool. Toen ik er met een groepje witte ouders een kijkje ging nemen, schrok ik: de school zag er verwaarloosd uit en was een beetje aan het doodbloeden. We hebben als ouders de koppen bij elkaar gestoken en toen besloten om iets negatiefs om te zetten in iets positiefs: we zouden onze kinderen, in totaal tien, bewust naar de Koekoekschool sturen. Het werd een soort coup van witte ouders, in mijn eentje had ik het nooit gedaan. We praatten met de gemeente en met het schoolteam, dat ontzettend enthousiast was. Langzamerhand raakten we er steeds meer van overtuigd dat het heel belangrijk is dat onze kinderen in aanraking komen met andere culturen, normen en waarden. Uiteindelijk kregen we een aversie tegen die witte school. Zelfs als er plaats zou zijn geweest, hadden we onze kinderen er niet meer naartoe gestuurd. We kozen bewust voor die zwarte school. Maar we waren ook bang hoor, op de Koekoekschool zag het letterlijk zwart van de kinderen. Daar stond ik dan op de eerste schooldag met mijn blonde dochtertje tussen Turkse kinderen. Mijn dochter is nu achttien. Als je ziet met welk gemak ze nu met andere culturen omgaat! Dat had ik haar niet kunnen meegeven, ik ben toch een redelijk elitair-wit typje. Nu zit mijn zoon op de Koekoekschool. Hij heeft twee beste vriendjes: een Turks en een Marokkaans jongetje."

en bijzonder onderwijs ongeveer fifty-fifty."

De cijfers geven Cnossen en Janssen gelijk. Het bijzonder onderwijs telt 106.000 allochtone leerlingen, het openbaar onderwijs 92.000. Wat dat betreft zouden de bijzondere scholen zich op de borst kunnen kloppen. Maar ze vergeten daarbij te vermelden dat er bijna twee keer zoveel bijzondere scholen zijn als openbare scholen. Relatief gezien nemen de openbare scholen dus meer allochtone leerlingen voor hun rekening: ze zijn wel degelijk zwarter.

Hardnekkig

De verzuiling in het Nederlands onderwijs is hardnekkig. Vooral in het basisonderwijs houdt de verdeling in bijzonder en openbaar onderwijs stevig stand. Sinds 1917 ligt de vrijheid van het bijzonder onderwijs in de grondwet verankerd. Artikel 23 geeft verenigingen en stichtingen de mogelijkheid scholen te stichten met een godsdienstige, levensbeschouwelijke of specifiek onderwijskundige grondslag. "Het wordt hoog tijd om de verzuiling in het onderwijs af te schaffen", vindt Zeki Arslan, onderwijsspecialist van het multicultureel instituut Forum. "De samenstelling van de bevolking is de afgelopen veertig jaar drastisch veranderd, daar moet je instituties en wetgeving op aanpassen. Waarom zouden we een wet van begin vorige eeuw heilig verklaren?" Arslan vindt het een bizarre toestand: aan de ene kant stimuleert de overheid de integratie van allochtonen met allerlei middelen, aan de andere kant doet de onderwijsstructuur die mogelijkheden weer te niet. Witte en zwarte kinderen gaan naar aparte scholen. "Moeten we onze kinderen nog steeds onderbrengen in verschillende schoolgebouwen? Is hier niet onbedoeld sprake van een gedoogd apartheidsbbeleid? Moeten we anno 2001 nog praten over denominaties? Ik snap de logica ervan niet. Hoe is het mogelijk dat een land dat zo voortstrevend is, blijft steken in conservatisme zodra het om onderwijs

gaat? Mensen die het wagen de onderwijsvrijheid ter discussie te stellen, worden meteen aangevallen en krabbelen dan terug. Het lijkt wel alsof niemand zijn handen aan deze kwestie durft te branden. Maar er moet nu eindelijk een fundamenteel debat komen over de inrichting van het onderwijs."

Directeur Janssen van de Katholieke Schoolraad is tegen het opheffen van het onderscheid tussen openbaar en bijzonder onderwijs. "Laten we er alsjeblieft geen eenheidsworst van maken waarin alles door elkaar geroerd wordt. Onderwijsvrijheid is een fantastische verworvenheid. Ouders hebben de mogelijkheid om naar eigen idee een school te kiezen die overeenstemt met hun overtuiging. Dat kan een bepaalde levensfilosofie of godsdienst zijn waar ze zeer aan hechten. En als ouders dat allemaal niet willen, dan gaan ze toch lekker naar een openbare school? Ik meen het echt: ik ben een groot voorstander van openbaar onderwijs."

Witte vlucht

De spreiding van allochtone kinderen in het onderwijs is primair een zaak van de lokale overheid, vindt minister Hermans van Onderwijs. Het gemeentelijk huisvestingsbeleid bepaalt immers in belangrijke mate de kleur van een school. Een school kun je beschouwen als een afspiegeling van de buurt: een witte buurt heeft een witte school, een zwarte buurt een zwarte school. Als een gemeente zorgt voor een gevarieerder huizenaanbod in de wijk - goedkope huurwoningen naast luxe koopwoningen - krijg je vanzelf gemengde scholen, zo luidt de redenering van het ministerie van Onderwijs. Hermans ziet dan ook geen reden om te tornen aan de onderwijsvrijheid van de bijzondere scholen.

Sommige scholen maken met beide handen gebruik van die vrijheid. Om te voorkomen dat hun school van kleur verschiet, stellen ze een

Kees Dekker, algemeen directeur van het Christelijk Nationaal Schoolonderwijs in Ede, hanteert 15 procent-norm:

"Wij voeren een eigen toelatingsbeleid: het eerste criterium is dat ouders het protestants-christelijke karakter van onze scholen respecteren. Het tweede criterium is dat we per onderwijsgroep maximaal 15 procent niet-Nederlandstalige kinderen toelaten. De ervaring is dat dit percentage voor de leerkrachten goed te hantieren is. Alleen zo kunnen we de kwaliteit van het onderwijs garanderen. Er wordt veel morele druk op ons uitgeoefend om dat percentage op te schroeven. Dat zou ik ook wel willen, onze scholen mogen best wat zwarter worden. We leven immers in een multiculturele samenleving en de school is in feite een oefenveldje voor kinderen. We willen onze maatschappelijke verantwoordelijkheid wel nemen. Waarom we het percentage dan niet helemaal afschaffen? Omdat je toch moet opletten dat het onderwijskundig verantwoord blijft."

Joost de Goey, voorzitter van de ouderraad van openbare basisschool de Prinsenhoef in Ede:

"Ik ben voorstander van openbaar onderwijs. Ik ben niet gelovig en wil mijn kinderen niks aanpraten. Dat moeten ze later zelf maar uitmaken. Ze mogen van mij alle kanten uit, maar ik ga ze niet in een jong stadium laten indoctrineren. Mijn twee zonen zitten op de Prinsenhoef, een openbare basisschool die voor 50 procent zwart is. Met de ouderraad voeren we actie, niet omdat de school te zwart wordt, maar omdat ze te weinig wit is. Dat is een principieel verschil. Blanke ouders discrimineren door hun kinderen naar een school te sturen die wit is. Bijzondere scholen doen daar nog een schepje bovenop door te werken met toelatingsnormen. Voor hen zijn de openbare scholen een handig vuilnisvat. We doen er op de Prinsenhoef alle moeite voor om een gemengde school te blijven. In de wijk promoten we de school onder blanke ouders. Als de Prinsenhoef nog zwarter wordt, zal ik mijn kinderen niet van school halen. De klacht dat het onderwijs eronder zou lijden als een school zwart wordt, is niet terecht. Op dit soort scholen zijn de leerkrachten veel beter geïnstrueerd in het omgaan met kinderen die een leerachterstand hebben. Ze weten hoe ze de individuele leerling aandacht moeten geven. Daar profiteren Nederlandse leerlingen ook van."

Waarom zouden we een wet van begin vorige eeuw heilig verklaren?

maximum aan de toelating van het aantal allochtone leerlingen. In Ede bijvoorbeeld werken 14 christelijke basisscholen met een 15 procent-norm. Het aantal niet-Nederlandstalige leerlingen mag de 15 procent niet te boven gaan, want daarmee verandert het karakter van de school en kan de kwaliteit van het onderwijs niet meer gegarandeerd worden. De kans dat ouders vluchten naar een witte(re) school is dan groot. Ze vrezen dat de allochtone leerlingen alle aandacht van de leerkrachten opsorpen en dat hun kind daarvan de dupe wordt. Onzin, vindt Zeki Arslan, het vluchtgedrag van witte ouders is in feite een proces van vermijding. "De meerderheid vermijdt om te gaan met de minderheid. Als je streeft naar spreiding van allochtone kinderen over de scholen, zorg dan voor extra aandacht en energie om die allochtone kinderen op te vangen. Zo houd je de kwaliteit van het onderwijs hoog. En ga niet de witte vlucht goedpraten."

Het probleem schuilt niet alleen in de spreiding van allochtone kinderen over het openbaar en bijzonder onderwijs. Het probleem zit hem ook in de spreiding van de allochtone kinderen over de verschillende schoollocaties, ongeacht van welke denominatie. Die verdeling is soms behoorlijk scheef. Zo zijn er scholen met tegelijkertijd witte en zwarte vestigingen. De Kameleonschool in Deventer bijvoorbeeld was een

zwarte dependance van een overigens geheel witte, katholieke school. Arslan: "Als een schoolbestuur segregatie onwenselijk vindt, dan hebben zij de middelen om er iets aan te doen. Soms is de afstand tussen een witte en een zwarte schoolvestiging maar een paar honderd meter." H

Het Humanistisch Verbond en Forum houden een publiek debat over de vraag of openbaar onderwijs de multiculturele samenleving bevordert of dat de emancipatie van allochtonen beter via een 'eigen' school kan verlopen. Datum: 24 april. Plaats: Tumult, Zuilenstraat 50, Utrecht. Inlichtingen: 030 233 24 30.

Op 17 mei is er een expertmeeting over de relatie tussen intercultureel onderwijs, ethiek en religie in het onderwijs, waaraan onder meer het Humanistisch Verbond, PSC/HVO, Forum en Echelon meedoen. Deze bijeenkomst is bedoeld voor professionals en dus niet openbaar. Informatie: 020 521 90 00.

Kifayet Akdag uit Deventer, voerde actie om haar dochter weg te halen van een school met alleen Turkse kinderen:

"Toen ik mijn dochter aanmeldde op de Kameleonschool, zaten er maar een paar Nederlandse kinderen in haar klas. Een jaar later waren die allemaal verdwenen en ging mijn dochter alleen nog maar met Turkse kinderen om. Dat wilde ik niet. Ik vind het erg belangrijk dat ze ook Nederlandse vriendinnetjes heeft op school en de taal beter leert spreken. We zijn niet van plan om ooit nog terug te gaan naar Turkije, we willen hier leven en integreren. Mijn kinderen hebben hier hun toekomst. Sinds een paar maanden zit mijn dochter op een witte school. Na een week merkte ik al verschil: ze praatte spontaan Nederlands met me. Ik ben wel een gelovig moslim, maar ik heb er geen moeite mee om mijn kind naar een katholieke of protestantse school te sturen. Zelf heb ik ook op een katholieke school gezeten. Toch heb ik nu gekozen voor de openbare school. Na de fouten die ze op de katholieke Kameleonschool hebben gemaakt, heb ik geen vertrouwen meer in het schoolbestuur."

Cijfers

Zijn openbare scholen per definitie 'zwarte' scholen? Dragen ze meer 'allochtone lasten' dan de bijzondere scholen? Dat valt op het eerste gezicht wel mee. Althans, als je kijkt naar het basisonderwijs in de vier grote steden. De leerlingenpopulatie van bijzondere basisscholen bestaat in de vier grote steden voor 43,9 procent uit allochtone leerlingen, bij de openbare basisscholen is dat 50,7 procent. Openbare basisscholen in de vier grote steden zijn dus niet beduidend zwarter dan bijzondere basisscholen. Betrek je ook de grotere provinciesteden erbij dan ligt de verdeling al een stuk anders: het bijzonder onderwijs telt 15,7 procent allochtone leerlingen, het openbaar onderwijs 20,8 procent. Het openbaar onderwijs kleurt dan al een stuk zwarter dan het bijzonder onderwijs. Kijk je naar geheel Nederland dan is het verschil nog geprononceerder. De leerlingenpopulatie van het bijzonder onderwijs in heel Nederland bestaat voor 10,1 procent uit allochtonen, bij het openbaar onderwijs is dat bijna het dubbele: 18,8 procent. Openbare basisscholen zijn dus aanzienlijk 'zwarter' dan bijzondere basisscholen.

(Bron: ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, cijfers van 1-10-1999)

Wat zie je die
avond op het
journaal, waar
praat je over?

Als je de mooie verhalen van managers in populaire zakenbladen mag geloven, draait het in het bedrijfsleven meer dan ooit om de creativiteit van de medewerkers. Krijgt fantasie werkelijk zoveel ruimte?

"Er is fantasie voor nodig om voor het bedrijf een goede koers uit te kunnen zetten, maar bedrijfsstrategieën zijn vandaag de dag fantasieoler dan ooit." Jan Koolhaas, hoogleraar bedrijfsleer aan de TU Delft en voorzitter van de Vereniging voor Strategische Beleidsvorming hekelt wat hij de 'cultuur van het narcisme' noemt. "Mensen zijn uit op geld en niet op het leveren van goed werk. Directeuren staren zich blind op cijfers en vergeten dat het erom gaat een mooi product te maken. Niet de visionair zit aan het roer, maar de accountant en de beleggingsanalist", stelt hij. En dat is jammer, want een onderneming heeft in zijn ogen, net als een individu, de verantwoordelijkheid om iets tot stand te brengen van maatschappelijk belang. Winst alléén geeft een bedrijf geen bestaansrecht.

Inspiratie

Hoe belangrijk is de verbeelding van de werknemers nu écht bij het bepalen van de koers van bedrijven en organisaties? Die vraag raakt een gevoelige snaar bij een aantal organisatieadviseurs. Ook bij Herman Rottinghuis, partner bij Stratix Consulting Group en expert op het vlak van strategieontwikkeling en van houding en gedrag van mensen in organisaties. "Directeuren denken nog steeds dat ze in bedrijf zijn om winst en marktaandeel te behalen. Maar dat is niet waarom hun medewerkers bereid zijn de laatste zweetdruppels eruit te persen. Die gaat het erom wat hun werk sociaal gezien oplevert. Hoe meer mensvisie, hoe meer inspiratie je vrijmaakt in de organisatie."

Bedrijfsbeleid is nog altijd gebaseerd op het principe van het begin van het industriële tijdperk, toen geld een schaars goed was. Maar in deze tijd zijn volgens hem juist visie en leervermogen schaars en 'is er verbeelding voor nodig om die omslag op te merken en daarop in te kunnen spelen'. Nu het goed gaat met de economie, denkt niemand graag aan mindere tijden. Terwijl er nù ruimte is om een voorschot op de toekomst te nemen. "Een piloot oefent immers ook in de simulator en niet met een vliegtuig vol mensen in zwaar weer. Om te kunnen leren, moet je spelen; je verbeelding gebruiken. Zodra je in het hoger management belandt, schijn je daar mee te moeten ophouden en mag je alleen nog zeker weten."

De verbeelding wint weliswaar terrein, stelt een derde 'kenner' vast, Peter Schütte van Nyenrode. "Maar het echte werk is voor veel directeuren nog een flinke stap te ver. Langs de weg van scenario-ontwikkeling worden de eerste schreden gezet; daarvoor zijn managers nog wel te interesseren. Maar echte 'visioningsessies' zie ik nauwelijks. Individueel tekenen veel werknemers regelmatig in op cursussen in 'zachte zaken', collectief wordt de verkregen kennis zelden toegepast."

Jongleren

Eerst wat bedrijfskunde. 'Futuring' is de naam voor een aantal technieken waarmee bedrijven of organisaties de verbeelding van hun medewerkers kunnen inzetten, om zich voor te bereiden op de toekomst en een inspirerende strategie uit te zetten. In de woorden van Rottinghuis: "Met futuring jongleer je met beelden van een mogelijke werkelijkheid." Wie hiermee aan de slag wil, kan twee kanten op; 'scenariobouw' en 'visioning'. Bij scenariodenken wordt de verbeelding van mensen gebundeld om te kunnen voorspellen welke ontwikkelingen op de organisatie af komen. Wat kan er misgaan, welke kansen zullen ze krijgen? Een veel gebruikte techniek is 'backcasting'; een mentale truc die mensen laat terugkijken op de toekomst. In gedachten wordt hun als het ware gevraagd al 'aan de

andere kant van de berg te gaan staan'. Hoe ze daar zijn gekomen, doet er even niet toe. "Verspil geen energie met discussies over de vraag óf iets gebeurt, maar bedenk wat je zult doen als het gebeurt." De oren en ogen van de organisatie worden benut, de reactiesnelheid vergroot, weet Rottinghuis: "Als je snel de bocht door moet, red je het niet als er vooraan iemand in z'n eentje aan het stuur trekt. Wél als de rest meeleunt." Scenariodenken berust op de veronderstelling dat de toekomst je weliswaar deels overkomt, maar deels ook maakbaar is. Visioning gaat verder, betreedt een abstracter niveau; met vragen als 'wie willen we worden', 'hoe willen wij ons werk doen', 'wat willen we betekenen voor onze omgeving?' Dan kan de verbeelding ('geleide fantasie') wonderen verrichten, weet de organisatieadviseur: "Als mensen hun ideale werk-omgeving voor ogen hebben, dan zullen ze hun dromen en passies in het bedrijf te stoppen. Dan houdt niets ze meer tegen."

In geuren en kleuren

Een van de eerste organisaties die de verbeelding van zijn medewerkers al wel benutte, was Rijkswaterstaat. Tirza de Bruijn: "We wilden weten wat er in de toekomst zou kunnen gebeuren. Op ons eigen werkteerrein, maar ook op terreinen die impact op ons werk hebben; toenemende (auto)mobiliteit, milieuproblematiek, afgenomen waardering voor overheidsbemoeienis. We wilden meerdere mogelijke toekomstlijnen verkennen. De kunst is de toekomst in de scenario's zo levendig mogelijk voor de geest te halen. Letterlijk in geuren en kleuren; wat zie je die avond op het journaal, wat lees je in de krant, waar praat je over?" In een tweede cyclus werden visioning-technieken ingezet. "Met behulp van de verbeelding maakten we ons een voorstelling van onze toekomstige werksituatie. Waar kijken we over vijf jaar nou met tevredenheid op terug? Waaróm zijn klanten, aannemers, politiek of burgers tevreden over ons, wat zegt dat over ons?" Deelnemers werden geconfronteerd met denkbeeldige situaties. Ideeën werden uitgesproken, tot hoofdlijnen teruggebracht en opnieuw aan de verbeelding blootgesteld. Telkens naar een dieper niveau, om uiteindelijk tot de kernvraag te komen, het cruciale dilemma. Een beeld dat scherp genoeg geformuleerd is om creatieve spanning op te roepen; uitdaagt tot actie.

De Bruijn: "Met het scenariowerk hebben we ontwikkelingen 'van buiten naar binnen' gebracht. Met de daarop volgende visioning hebben we een beter beeld gekregen van waar het ons in het werk nu echt om gaat. We hebben ontdekt dat we onze 'zachte' vaardigheden beter moeten gaan benutten, om onze klanten van dienst te kunnen zijn. Techniek staat bij Rijkswaterstaat van oudsher hoog in aanzien, waarden en emoties lijken minder mee te tellen. Terwijl die in de huidige kennismaatschappij wel degelijk meespelen in beslissingen." Fantasie inspireert, merkte De Bruijn. Dankzij de verbeelding, zijn medewerkers van Rijkswaterstaat onderling

Zodra je in het hoger management belandt, mag je het alleen nog zeker weten.

op een andere, intensievere manier in gesprek gekomen. "Mensen werden enthousiast, maakten plannen. Vrijwel iedereen vond het prettig tot denken en dromen te worden aangezet - ook degenen die aanvankelijk geen zin hadden om mee te doen. Met deze methode worden mensen expliciet aangesproken op hun gevoeligheden en hun ervaring. Het hielp hen om onbewust aanwezige kennis te achterhalen."

Opwarmertje

Op zoek naar een tweede voorbeeld blijkt hoe weinig bedrijven of organisatie de gezamenlijke verbeelding gebruiken. Tenminste: niet als basis voor hun beleid, hoogstens als opwarmertje tijdens 'hei-sessies'. Bij oliemaatschappij Shell, beschouwd als de pionier, blijkt het scenariowerk alweer aan de wilgen te zijn gehangen. En bij Unilever voelt een medewerker van een researchafdeling er wel voor om te vertellen hoe hij met zijn afdeling bezig is van onderaf de verbeelding aan de macht te helpen, maar hogerop in de organisatie vindt men de vorderingen op dit vlak nog te pril om erover te praten. Wat telefoontjes verder blijkt het voormalige staatsmijnbouwbedrijf DSM wel ervaring te hebben met futuring.

"De toekomst lééft binnen DSM. Strategisch gezien zijn we een stuk verder dan andere bedrijven", jubelt Cor Stevens. Tien jaar geleden ging het voormalige staatsbedrijf DSM naar de beurs. In plaats van alleen polymeren, moest de klant voortaan worden bediend met verschillende producten voor speciale toepassingen. Een enorme omslag, die het bedrijf volgens Stevens heeft kunnen maken méde dankzij de verbeelding van medewerkers. Stevens, intern consultant, introduceerde de visioning en scenarioplanning een jaar of vijf geleden bij DSM. "Het was voor ons een manier om uit ons gebruikelijke denkkader te stappen. We gingen op zoek naar een ideaalbeeld; hoe zou het móeten werken? Toen volgden de activiteiten vanzelf. Als je dat beeld eenmaal dóór hebt, dan is het alsof je vleugels krijgt. En kun je dat gevoel ook doorgeven aan anderen." Stevens ging aan de slag met scenarioplanning voor enkele afdelingen van DSM. Hij hielp de deelnemers zich in te leven, te beginnen met een oefening om de verbeelding los te maken. Bijvoorbeeld: loop in gedachten door je eigen huis, wat zie je? Daarna werden de structuren in het werk onder de loop genomen; wat

zie je om je heen, wat gebeurt er volgens jou met DSM? Wat zou jullie antwoord zijn daarop? Zo van: het zou in de wereld wel eens die of die kant op kunnen gaan. Hoe functioneren we als multinational dan het beste? Gaan we centraliseren, of juist dichter bij onze klanten zitten? Wie zijn onze klanten eigenlijk, en waar hebben ze over vijf jaar behoefte aan? Stevens: "Mensen kijken om zich heen, lezen en horen van alles; ze wéten wat belangrijk is."

De toekomst blijkt altijd anders dan verwacht, dus je kunt maar beter leren denken in termen van onzekerheid en voorstelbaarheid, in plaats van waarschijnlijkheid. "Vanuit dat inzicht konden we drie of vier mogelijke toekomstvisies uitwerken in draaiboeken. Als het zover komt - dat weten we zodra we bepaalde, van tevoren omschreven signalen opmerken - gieten we de organisatie in deze vorm, gaan we dat soort producten maken en willen we samenwerken met die en die concurrenten." Aanvankelijk sloegen de visioning-sessies beter aan bij de medewerkers in lagere, merendeels uitvoerende functies dan op hoger niveau. "Dit gaat over emoties en inspiratie. In het hoger management is het 'not done' om je gevoel erbij te betrekken en je handelen daarop af te stemmen. Vergeet niet dat leidinggevendenden altijd werden geselecteerd op grond van het traditionele 'stoerheidsmodel'. Inmiddels ziet Stevens een ander soort manager opstaan, die daar minder moeite mee heeft. Het gevoel mag dan de hoofdrol spelen in visioning en scenarioplanning, het is geen zweverig geklets of koffiedik-kijken, stelt Stevens: "Wij gebruiken weliswaar onze intuïtie, maar niet nadat die grondig is besproken met mensen van binnen en buiten het bedrijf." Belang en waarschijnlijkheid kunnen in een matrix tegen elkaar worden afgezet. Daarmee zijn de verschillende scenario's keurig door te rekenen. "Zo is het resultaat is wel degelijk gebaseerd op ratio en logica. Met als 'input' de binnen de organisatie aanwezige kennis en ervaring, in plaats van cijfers." Ook adviseur Rottinghuis wijst erop dat het resultaat van futuring voor iedereen te beredeneren en te controleren is: "De visie van de leiding wordt getoetst aan ervaringen, dromen en beelden van zoveel mogelijk medewerkers." Daar is veel voor te zeggen, vindt hij. "Want als de bedrijfsstrategie voortkomt uit de onderbuik van de directeur, is dat een machtsgreep van een enkeling". **H**

Advertentie

Interesse in het bieden van Geestelijke Verzorging vanuit een pluriform team?

De Geestelijke Verzorging van Parnassia, psychomedisch-centrum Den Haag is pluriform (hindoeïstisch, rooms-katholiek, humanistisch, protestants-christelijk en islamitisch) samengesteld. Omdat de huidige humanistisch raadsman elders een functie heeft aanvaard, wordt gezocht naar een nieuwe collega, een

Humanistisch raadsman/-vrouw

Voor 20 tot 32 uur per week

Parnassia verkeert in een fase waarin de vermaatschappelijking van de Geestelijke Verzorging ruime aandacht krijgt.

Wij zoeken een collega die aandacht kan geven aan de individuele cliënt en tevens een bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling van de Geestelijke Verzorging in de regio.

De werkzaamheden zijn

- Geestelijke Verzorging bieden aan cliënten en zo nodig aan hun familie en verwanten
- accountmanagement in een van de circuits waaraan u wordt verbonden
- vorm en inhoud geven aan de afdeling Geestelijke Verzorging in overleg en samenwerking met andere disciplines

Om voor deze uitdagende functie in aanmerking te komen verwachten we

- een open en respectvolle houding in een innoverend bedrijf
- bereidheid te participeren in een dynamische ontwikkeling
- de wil om samen te werken in een team

Functie-eisen

- een voltooide academische opleiding als humanistisch raadsman/-vrouw
- het gevolgd hebben van de leerroute van de VGVZ of bereid zijn deze te volgen

De benoeming hangt samen met de inhoudelijke benoeming door het Humanistisch Verbond.

Wij bieden

- een prettige, dynamische en uitdagende werkomgeving
- arbeidsvoorwaarden zijn conform de CAO-GGZ

Meer informatie en sollicitatie

Drs. C.L.M. van Straten, geestelijk verzorgster, telefoon 070-391 73 07 en bij drs. H. de Bie, hoofd Geestelijke Verzorging, telefoon 070-391 73 83.

Uw schriftelijke sollicitatie kunt u tot een maand na het verschijnen van dit tijdschrift, richten aan: Parnassia, psycho-medisch centrum locatie Albardastraat t.a.v. Drs. H. de Bie hoofd Geestelijke Verzorging postbus 53005 2505 AA Den Haag.

www.parnassia.nl

'Bij de eerste klanken krijg ik nog steeds kippenvel'

In een korte serie vertellen mensen welke muziek hen emotioneel raakt en waarom. Frits Ahlers (73) uit Eindhoven heeft inmiddels gemengde gevoelens bij 'De Internationale'. Maar het arbeiderslied is met zijn leven verweven.

"De Internationale stond voor strijdbaarheid. De strijdbaarheid van mensen die in slechte situaties arbeid moesten verrichten en eigenlijk weggeschreven werden. Het gaf uitdrukking aan een gevoel van 'samen zijn we sterk'. Voor mij was dat gevoel grensoverschrijdend. Het idee dat De Internationale ook in ander landen werd gezongen, maakte mij strijdbaar. Bij de eerste klanken van De Internationale krijg ik nog steeds kippenvel. Het maakt veel in me los. In tegenstelling tot het Wilhelmus - daar heb ik niets mee. In De Internationale zit namelijk een ideaal verweven. Het lied roept het beeld op van verbondenheid en de wens om een correct leven op te bouwen. Dat is voor mij de kracht van het lied."

"De eerste keer dat ik De Internationale hoorde, moet vóór de Tweede Wereldoorlog zijn geweest. Zelf kwam ik pas in de jaren vijftig in aanraking met het lied, toen ik me in Amsterdam bij een groot koor aansloot. Dat koor heette 'De Stem des Volks' en bestond uit arbeiders met een socialistische, democratische achtergrond. Op het hoogtepunt telde het koor ruim driehonderd leden. Mijn vader zong er in die tijd bij. Toen ik mij uit eigen beweging ook aansloot, vond de overgang plaats van arbeiderskoor naar oratoriumkoor. Daarmee verdwenen de oude strijdlieden overigens niet uit het repertoire. Ook De Internationale werd nog steeds uit volle borst gezongen. Samen met mijn broer en mijn vader heb ik jaren op dat koor gezeten.

De eerste keer dat ik De Internationale daadwerkelijk zong, moet in Oostenrijk zijn geweest. Met het koor maakten we in de jaren vijftig een concertreis naar Linz en Salzburg. Dat heeft een ongelooflijke indruk bij mij achtergelaten. Ik denk mede doordat de sfeer zo vriendschappelijk was, terwijl de Oostenrijkers natuurlijk nog steeds belast en beladen waren door de oorlog. Dat viel in z'n geheel weg. Mede door het zingen van De Internationale."

"Bij mij veranderde er iets toen het rapport van de Club van Rome werd uitgebracht. Ik stond perplex, was compleet van mijn stuk. Ik kan me nog goed herinneren dat ik op een zaterdagochtend in bed de krant las en opeens inzag dat De Internationale niet meer zo actueel was als voorheen. Het lied was eigenlijk 'geannexeerd' door Oost-Europa en verloor in het Westen steeds meer aan betekenis. Toen ben ik opgestaan en heb ik een nieuwe tekst voor De Internationale geschreven. Ik heb daarin het milieu en het toenemende consumptisme centraal gezet. Dat heb ik gewoon puur voor mezelf gedaan. Voor mij moest dat lied weer betekenis krijgen en dat kon alleen maar door het te actualiseren."

"Met mijn vrouw heb ik midden jaren zeventig in Eindhoven een koor opgericht; 'Voorwaarts'. We merkten dat mensen van onze generatie zich er zelfs voor schaamden om strijdlieden als De Internationale te zingen. Wij zagen dat hele repertoire juist als een stuk cultuurgood, dat behouden moest blijven. Dit was de tijd waarin ik de tekst aanpaste en die versie hebben we ook geregeld met het koor gezongen. Daar is alleen maar positief op gereageerd. Ons koor heeft uiteindelijk zeven-tien jaar bestaan. Daarna hebben we de boel opgedoekt. Er was op een gegeven moment geen animo meer voor en de mensen die er vanaf het eerste uur bij waren, werden te oud."

"De Internationale werd eigenlijk uitsluitend tijdens speciale gelegenheden gezongen, zoals de 1 mei viering of de beëdiging of het afscheid van een burgemeester. Dat maakte het lied natuurlijk ook speciaal. Maar toen ons koor stopte, hield ook dat op. Momenteel zing ik De Internationale niet meer. Alleen als ik het toevallig op de radio hoor, zing ik zachtjes mee. De betekenis van het lied is verdwenen. Die verbondenheid die dat lied uitdroeg, is alleen nog maar een herinnering. Ik voel me nu vooral triest als ik de eerste klanken hoor."

"De 1 mei vieringen van tegenwoordig worden door een jongere generatie georganiseerd. Vroeger werd De Internationale door iedereen uit volle borst meegezongen. Nu wordt het niet eens meer genoemd. Eigenlijk zou je willen dat jonge mensen bij dat lied dezelfde strijdbaarheid voelen die je zelf altijd hebt gevoeld en soms nog wel voelt. Maar dat is illusie. In onze samenleving heeft het lied geen betekenis meer. Daarentegen geloof ik wel dat De Internationale het in andere delen in de wereld nog goed zou kunnen doen. De eerste zin van De Internationale luidt immers: 'Ontwaakt, verworpenen der aarde'. En dat zijn er nogal wat." H

BOND VAN ARBEIDERS ZANGVEREENIGINGEN IN NEDERLAND

De Internationale

Bassen

Adolphe de Geijter
Koorbewerking Otto de Nobel

Dit koorwerk is niet in den hede: De Bond v. Arb. Zangvereenig. in Ned. heeft hiervan het uitsluitend recht van uitvoering voor zins afschrijven. Uitvoering door andere zangkooren zal gewettelijk worden vervolgd.

schtempo

ont - waakt, ver - wor - pe - nen der aar - de, ont - waakt, verdoemd' in's hon - gers
De staat ver - drukt, de wet is lo - gen, de rijk - aard leeft zelf - zuch - tig
De heer - schers met dui - vel - sche li - sten, be - dwel - men ons met bloed' - gen

in's hon - gers sfeer, Reed' - lijk wil - len stroomt o - ver d'aar - de en die
elf - zuch - tig voort, tot het merg wordt d'arme uit - ge - zo - gen en zijn
et bloed' - gen damp, Broe - ders strijd niet meer voor and' - rer twi - sten, breekt d.

ist al meer en meer, al meer en meer! Sterft gij ou - de vor - men en ge -
een ij - del woord, een ij - del woord! Wij zijn't mee naar and' rer wil te

HETE BRIJ

Ingezonden
brief v

Pott (1)

In Humanist van februari verwijt bijzonder hoogleraar Heleen Pott het humanisme 'week' te zijn en 'argeloos' in haar geloof in de vooruitgang en het goede van de mens. Om haar kritiek te onderbouwen, haalt ze drie 'wilde denkers' aan: Sartre, Foucault en Sloterdijk. Deze denkers hebben gemeen dat ze geen van allen tot een concrete humanistische ethiek zijn gekomen, waarin goed en kwaad van de handelende mens nader uitgewerkt is. Waar komt Pott zelf mee om ons handelen een ethische richtlijn te geven? Zoals het een salonfilosoof betaamt, haalt ze een begrip uit de rommelkast van het filosofisch denken: *imaginatio*. En zoals alle salonfilosofen gelooft ze in woordmagie: als je maar het juiste woord op de juiste plaats weet te gebruiken, heb je het probleem opgelost! Wat verstaat Pott onder *imaginatio*? Ze zegt: "Het is denken, voelen en voorstellen bij elkaar, actief en passief tegelijk. En heel belangrijk, de *imaginatio* brengt ontvankelijkheid voor nieuwe andere mogelijkheden, voor het onbekende, met zich mee." Dus als we nu maar sterk genoeg 'verbeelden', komen we vanzelf tot het juiste ethische handelen. Hoezo? zou ik zeggen.

Even verderop laat Pott ons zien waar de 'kritische *imaginatio*' toe kan leiden. Ze zegt: "Bio- en informatietechnologie rukken op en we hebben totaal niet in het vizier wat de gevolgen zullen zijn." Met andere woorden: Pott gelooft –met Foucault– dat de mens niet vrij is in zijn handelen omdat de technologie als systeem voorschrijft welke veranderingen zul-

len plaatsvinden en wanneer. Als je meent dat de technologie ons handelen bepaalt, dan kan je niet anders dan in een 'argeloos' opportunisme vervallen. Want wat houdt de 'subjectieve rede' nog in tegenover de almacht van de systemen met hun eigen logica?

Wat mij betreft: ik geloof nog steeds dat alleen vooruitgang het goede in de mens actualiseert, en dat alle vormen van regressief gedrag tot 'kwade trouw' leiden. Niet alleen Auschwitz en Hiroshima waren het gevolg van regressief gedrag, alle hedendaagse conflicten zijn dat ook. Zoals Hegel zei: de bron van alle veranderingen is het negatieve in onszelf. Dit 'negatieve vermogen' van de mens is geen abstract-filosofisch begrip, maar het meest eigene van het leven, namelijk de dood. Het is de dood in ons die de 'bron van alle verandering' is, en hoe sterker de dood in het leven staat, des te ontvankelijker zijn we voor het vreemde, het onbekende, het nieuwe en het andere. Zolang de mens de scheiding tussen leven en dood als een onoverbrugbare kloof beleeft, zal zijn handelen niet vrij zijn. Hij zal menen dat hogere machten zijn leven bepalen: God, kosmische energie, de geschiedenis – of Het Systeem.

Alfons Tel, Haarlem (sterk ingekort).

Pott (2)

Waren humanisten bezig een leuke fietsband op te pompen, zoals Heleen Pott in het februari-nummer stelt? Gelet op de dramatische gebeurtenissen van de eerste helft van de vorige eeuw lijkt een bevestigend antwoord onvermijdelijk. Maar we hebben nu gemakkelijk praten. In feite is onze situatie die van 'de beste stuurlied...'. Inmiddels zijn er gelukkig logboeken beschikbaar. Goede logboeken informeren niet alleen over feiten, maar, in ieder geval impliciet, ook over hoe we het graag zouden willen hebben. Aantredende stuurlied worden dienaangaande geschoold. Wat er gebeurt als een opleiding hoofdzakelijk feitenkennis overdraagt, kunnen we leren uit de dramatische gebeurtenissen in de eerste helft van de twintigste eeuw. Precies om die reden werd in 1946 het Humanistisch Verbond opgericht.

Heleen Pott zegt: "Humanisten verheerlijken van oudsher de rationele vermogens van de mens." Begrijpelijk dat zij zich afvraagt of dit mensbeeld wel klopt. Een eventueel antwoord zou het Humanistisch Verbond voorzien van een eigentijds referentiekader: *conditio sine qua non* voor de revitalisering van de maatschappelijke beïnvloedingstaak van het HV.

Wim Zwarts, Breda.

De Grens

Ik ben al jaren lid van het Humanistisch Verbond en toen bij de Stichting Pandora, waar ik als ervaringsdeskundige werkzaam ben, het verzoek binnen kwam om mee werken aan een artikel over de psychische grens van een cliënt van de geestelijke gezondheidszorg (Humanist winter 2000) deed ik dat graag. Ik kan mij vinden in het artikel, behalve in die ene zin in het intro. Ik ben namelijk niet bang om terug te vallen, maar moet denk ik meer vechten om in evenwicht te blijven dan ieder ander die niet de diagnose schizo-affectieve stoornis heeft. Samen met mijn vriendin en ambulant behandelaar streef ik naar de noodzakelijke balans, zodat ik met mijn beperkingen en mogelijkheden net als een 'normaal' mens kan functioneren op het vaak onvoorspelbare levenspad.

Agnes van Everdingen, via e-mail.

De redactie is blij met reacties op Humanist, maar behoudt zich het recht voor om brieven niet te plaatsen of in te korten.

Advertentie

workshops	cultuur	cursussen
lezingen	expositie	consulten
winkel		theehuis

Centrum voor Creatieve en Spirituele Groei

Een ontmoetingsplaats voor mensen
met kritische ontdekkingszin en oog voor
het niet-alledaagse.

Vondelstraat 35, 1054 GJ Amsterdam
tel. 020-689 00 81 | fax. 020-616 38
51www.roos.nl | e-mail: info@roos.nl

De patiënt als verdachte

‘Had je maar gezonder moeten leven.’ Waarom staat er geen bord met deze tekst voor elk ziekenhuis? Dan weten de patiënten tenminste hoe men over hen denkt.

De houding jegens zieken is verhard. Nog niet zo lang geleden waren zij mensen voor wie je moest zorgen. Maar nu mensen steeds meer worden beoordeeld op hun economisch nut, bekijkt men zieken met argwaan. De media berichten over ‘mensen met een vlekje’, over ‘kavels arbeidsgehandicapten’, over de ‘veiling van wao’ers’ - op te kopen door reïntegratiebedrijven.

De zieke is gereduceerd tot onkostenpost. Hij krijgt nog de schuld ook in deze tijd waarin elke burger verantwoordelijk wordt geacht voor zijn eigen geluk - en nu dus ook voor zijn eigen gezondheid. Wie ziek is, moet zich schamen: niet goed voor jezelf gezorgd. De patiënt heeft de status van een verdachte gekregen. Onwetendheid heet geen excuus meer, want de kiosken bulken van de gezondheidsbladen.

De gezondheidsindustrie speelt er listig op in door te suggereren dat je gezondheid kunt eten en kopen. Van biologische kip, cholesterolverlagende margarine, vitaminepillen, sportdrankjes tot en met dieetmiddelen. De producten suggereren dat niemand meer ziek hoeft te zijn. Ziek zijn is ouderwets, een vorm van falen en een teken van zwakte. Zo ontstond in het rijke Europa een nieuwe fobie: bacterie- angst. Virusvrees. De moderne vijand heet Legionella, E-colie of BSE.

De Europeaan is behept met een eigentijdse smetvrees: zit er een bacterie in mijn voedsel? Adem ik een virus in?

Langzaam maar zeker begint de gezondheidshysterie om te slaan in gezondheidsdwang. Gezond leven - wie bepaalt eigenlijk wat gezond is? - wordt een plicht. Gedwongen afkicken is nog voorbehouden aan harddrugsverslaafden. Maar wanneer zijn sigarettenrokers aan de beurt? En wat te denken van te dikke mensen? Moeten zij gedwongen afslanken? Die kant gaat het op in de mythe van de rijken die geloven dat zij alle risico’s kunnen uitbannen - wat het ook moge kosten. Politici gaan, helaas, mee in de collectieve gekte. Zo kost de gekkekoeienziekte BSE Duitsland minimaal bijna twee miljard gulden. Hadden we maar zoveel geld over voor onze vrienden in Afrika. Alleen al in het land Zuid-Afrika naderen vier miljoen HIV-geïnfecteerden een snelle dood. Europa heeft meer belangstelling voor de koe.

Stella Braam is columnist van Humanist. Zij wisselt haar column af met die van Robert Rubinstein.

Lezersonderzoek Een groot aantal lezers treft in deze Humanist een lezersonderzoek aan. Via dit lezersonderzoek vraagt de redactie van Humanist om commentaar op haar werk op tal van onderdelen: onderwerpkeuze, vormgeving, aanpak, et cetera. Ook stellen we een aantal vragen over de persoonlijke situatie van de lezer en over de mogelijke toekomst van Humanist. Doel van het onderzoek is, om het blad zo goed mogelijk aan te laten sluiten bij de wensen van de huidige lezers en om te kijken waar we onze potentiële lezers het beste kunnen zoeken. Zodra de resultaten van het onderzoek bekend zijn, volgt daarover bericht in Humanist.

Advertentie

Nalaten is iets heel anders dan nalatigheid

Bij een overlijden moet er snel heel veel geregeld worden. Dat gaat veel gemakkelijker als u zelf al maatregelen heeft genomen. Maar veel mensen vinden het moeilijk of onaangenaam om zulke maatregelen te treffen.

Het Steunfonds Humanisme heeft betrouwbare, ervaren mensen die u kunnen helpen. Als uw executeur-testamentair bespreken ze met u hoe uw laatste wil er uit moet komen te zien. En uiteindelijk dragen ze ook zorg voor punctuele uitvoering.

Het Steunfonds Humanisme is opgericht door het Humanistisch Verbond. Het Humanistisch Verbond strijdt voor een humane, tolerante samenleving. Informatie: telefonisch op 020-521 90 00. Of vraag schriftelijk informatie aan.

Ja ik wil meer informatie over een executeur-testamentair van het Steunfonds Humanisme

naam v / m

adres

pc/plaats

telefoon H

Stuur deze bon in een envelop zonder postzegel naar:
Steunfonds Humanisme, Antwoordnummer 10938, 1000 RA Amsterdam

Schendingen v

"Het is een draak van een film. Hij biedt de kijker geen sprankje hoop, geen enkele strohalm", zegt Willem Offenbergh in een voorbespreking in het februari-nummer van Amnesty's 'Wordt Vervolgd' over 'Garage Olimpo', een van de films van het Amnesty International Filmfestival. Offenbergh doet een tweede poging. "Het is een als speel-film bedoelde inktzwarte reconstructie van het gevangenisleven tijdens de Vuile Oorlog in Argentinië". Tja, voor de mooie films die je een goed gevoel geven, moet je dus kennelijk niet naar het Amnesty's filmfestival gaan. Maar er zijn

genoeg redenen om wel te gaan. Dit filmfestival toont vijftig recente verslagen over mensen die martelingen en oorlog hebben ondergaan; indringender dan welk krantenbericht of journaalverslag dan ook. Na de voorstelling is er gelegenheid om te praten met de film- en documentairemakers.

4e Amnesty International Filmfestival, 28 maart t/m 1 april in De Balie en het Pathé City Theater in Amsterdam. Kaarten verkrijgbaar bij de kassa's. Informatie: www.amnesty.nl/filmfestival

Straf v

'Mooie kleren, mobieltje, scooter, een dure auto. Ik wil het hebben. Allemaal. Nu! Waarom anderen wel en ik niet? Als je dat geld niet krijgt, moet je het halen. Zo simpel is dat', zegt een jonge gevangene in de muziekvoorstelling 'Straf'. Drie jongens spelen gevangenen in de jeugdgevangenis van nu. Ze treiteren en vechten, liegen en bedriegen, maar verlangen ook naar een toekomst. En wat kun je in het leven nou werkelijk naar je eigen hand zetten? De voorstelling is te zien in theaters, gevangenis, besloten TBS-klinieken en scholen. Aan het thema 'Straf' is ook een fotowedstrijd voor jongeren verbonden en een discussie op de site van theatergroep Maccus. 'Straf' is gebaseerd op het boek 'Op cel' van Joep Lennarts en Hans Horsten, gemaakt in de zwaarst bewaakte gevangenis van Nederland. 'Straf' is onderdeel van Rotterdam Culturele Hoofdstad Europa 2001 en gaat op 2 maart in première in de Rotterdamse Schouwburg. In maart en april is de voorstelling vrijwel elke dag in een theater te zien. Informatie: 015-2122977, www.maccus.nl.

Distel v

'Pluk de dag, niet alleen als het een roos is of een madeliefje – dan is het immers geen kunst om de dag te plukken -, pluk hem ook als het een distel is.' De uitspraak waarmee de Vlaamse filosoof Patricia de Martelaere een van de elf essays in haar nieuwe bundel afsluit, staat voor een zekere nietsontziende, 'koele' scherpheid waarmee de ware filosoof zijn bekommernis om de wereld toont. Met die instelling analyseert De Martelaere uiteenlopende onderwerpen als het 'Unheimliche', genieten van griezelen, en de hedendaagse functie van kunst. Soms komt haar beheerste stijl wat stijfjes over. Maar haar ijzere logica ver-raadt ook moed – de moed om een dag als een distel ten volle te leven.

De rijpe De Martelaere lijkt zich steeds meer te verdiepen in niet-westerse filosofie. Confucius, Lao Tse en zelfs Castaneda komen uitgebreid ter sprake. Maar waar westerse adepten de oosterse filosofie vaak gelijkstellen met een methode om een permanent welbehagen te bereiken, bewaart De Martelaere gelukkig haar 'koele' blik. Want ook in het oosten is een dag natuurlijk soms als een distel.

'Wereldvreemdheid' door Patricia de Martelaere. Meulenhoff, f32,90. ISBN 90 290 5789 0.

Kort v

Op 6 maart is de zeventiende **Socrateslezing** van het Humanistisch Verbond en het Humanistisch Kenniscentrum. Annelies van Heijst spreekt over 'Zorgen: conventie, keuze of wat anders?' Plaats: Stadsschouwburg Utrecht. Toegang via reservering: ahi@uvh.nl. Informatie: 030-2390113, www.human.nl/hkc/

Ikon-televisie besteedt drie afleveringen aan **wonen in Nederland**. In de eerste aflevering op 10

maart zien we de Vinex-locatie 'de Waalsprong' in Nijmegen, aflevering 2 op 17 maart: het Drentse dorp Anderen en op 24 maart gaat het over De kop van Zuid in Rotterdam. Nederland 1, van 22.58 uur tot 23.47.

'Grijze wijzen' van Universiteit Utrecht spreken over: 'wat ze graag hadden willen vertellen, maar in hun colleges niet kwijt konden'. 12 maart: professor dr. Baehr over 'Internationale Humanitaire Interventie: wat te doen bij ernstige mensenrechtenschendingen?' Plaats: Achter de Dom 7a, Utrecht. Tijd: 20.00. Toegang: gratis. Aanmelding verplicht: 030-2532436.

Het Humanistisch Vredesberaad houdt op 17

maart een beraadspunt over 'Veiligheid en gelijke kansen' aan de hand van de agendapunten 10, 11 en 12 uit het boek 'Werken met waarden'. Plaats: Kleine Drift 35a, Hilversum. Tijd: 10.30-14.30. Toegang: gratis. Aanmelding/info: 079-3460349.

Fotografie uit een bedrijfscollectie kan zeer verrassend en volledig zijn, blijkt uit de tentoonstelling 'Fotografie uit de KPN-collectie' in Huis Marseille in Amsterdam. Prachtige foto's, zowel documentaire als kunst, van de 1890 tot nu, te zien t/m 22 april. Plaats: Keizersgracht 401, Amsterdam, di t/m zo van 11.00-17.00.

Xenotransplantatie bij mensen is verboden: het is nog niet veilig genoeg. Op 24 maart organiseert het Humanistisch Verbond een publiek debat. De

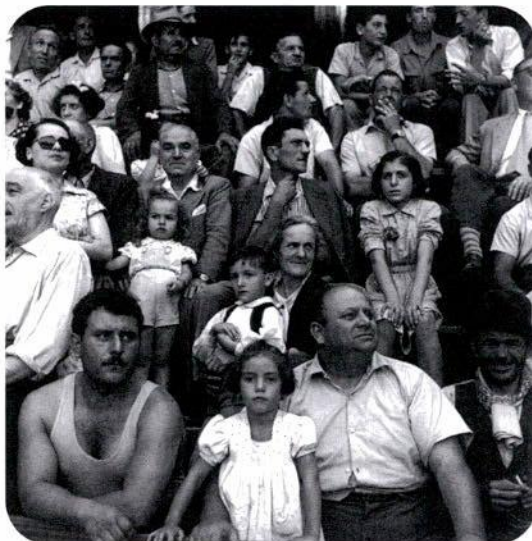
Lege tolerantie v

Nederland slaat zich op de borst vanwege zijn wereldwijd bekende tolerantie. Maar zijn we wel zo tolerant? Wat houdt die typisch Nederlandse tolerantiecultuur eigenlijk in? Glijdt onze verdraagzaamheid jegens andersdenkenden niet af naar een vorm van onverschilligheid ('ik vind alle levenswijzen best, als ik er maar geen last van heb')? Zodra mensen met botsende denkbeelden met elkaar in contact komen, blijft er van die spreekwoordelijke verdraagzaamheid niet veel meer over. Tolerantie blijkt dan een illusie, een leeg begrip. In het boek 'De lege tolerantie' laten filosofen, juristen, historici, publicisten en sociologen hun licht schijnen over dit onderwerp. Ze roepen op tot een minder vrijblijvende, minder 'lege' vorm van tolerantie. Onder redactie van politiek journalist Marcel ten Hooven (Trouw), met bijdragen van onder andere Paul Cliteur, Hans Goslinga, Joke Hermsen, Marlies Galenkamp en Sjaak Koenis. 'De lege tolerantie: over vrijheid en vrijblijvendheid in Nederland' door Marcel ten Hooven (red.). Boom, f39,55. ISBN 90 5352 692 7. Naar aanleiding van het boek is op 19 maart een debat in De Balie in Amsterdam. Tijd: 20.00 uur. Toegang: f10,-.

resultaten zullen meewegen in het beleid van het ministerie van VWS. Plaats: Drift 6, Utrecht. Tijd: 13.00 – 16.00. Toegang gratis. Aanmelden verplicht: 020-5219000, l.thewissen@lb.humanistisch-verbond.nl

Het fundament van onze beschaving is de domheid, beweert Matthijs van Boxsel. Hij heeft er zijn levenswerk van gemaakt alle facetten van de domheid in kaart te brengen. 28 maart houdt hij er een lezing over: 'Everything you always wanted to know about domheid'. Plaats: Universiteit Twente. Toegang: gratis. Aanmelding/info: 053-4893321.

Het hart in de lens Leonie van den Schoor v

'Met het hart in de lens' is de titel van een fototentoonstelling van een van Nederlands markantste fotojournalisten: Sem Presser. De foto van een gezin met zestien kinderen in een volle huiskamer (moeder met baby op de arm, vader met de een-na-jongste op schoot, de rest keurig op rij naar leeftijd) is zijn meest gepubliceerde foto en behoort tot de iconen van de Nederlandse beeldgeschiedenis. Bekend is hij ook geworden met zijn exotische reisfotografie in de jaren vijftig en zestig, een genre dat met de komst van de tv uit de gratie raakte.

Presser was een veelvraat, hij fotografeerde alles wat los en vast zat. Dat is ook

te merken op de 150 foto's tellende expositie en het tegelijkertijd verschenen boek 'De Tijden van Sem Presser'. Toch zit er een rode lijn in de verscheidenheid. Presser was vooral uit op het alledaagse leven. Hij fotografeerde volgens eigen zeggen met 'het hart in de lens': gewone mensen in hun dagelijks bestaan. Hij dramatiseerde het ondrumatische.

Presser groeide op in een joods-socialistisch milieu. Zijn fotoloopbaan begon met de oprichting van zijn eigen bedrijfje met de pretentieuze naam Algemeen Nederlandsch Fotopersbureau. Het tekende zijn optimisme. Het 'bureau' was gevestigd op de vierde verdieping boven een dierenwinkel, voor elk telefoontje moest de 19-jarige Presser vier steile trappen afrennen. In de oorlogsjaren opereerde hij onder de schuilnaam Wim Knol. Met unieke foto's van de Slag om Arnhem zorgde hij voor de eerste echte Nederlandse oorlogsreportage. In de jaren daarna maakte hij tableaux vivants, die hun tijd ver vooruit waren. Een foto van anonieme daklozen in een Berlijnse stationskamer in 1947 bijvoorbeeld, heeft qua compositie de allure van een winnende World Press Photo uit het einde van de twintigste eeuw.

Bij zijn dood in 1986 liet Presser 300.000 beelden achter, een historische goudmijn. Zijn omvangrijke oeuvre ligt opgeslagen in een archief dat na zijn dood streng werd bewaakt door zijn vrouw Joke. Lange tijd werd er niks gepubliceerd van Presser, omdat zijn weduwe bleef vasthouden aan de officiële hoge tarieven. Met tentoonstelling en boek komt zijn werk voor het eerst sinds lange tijd weer in de openbaarheid.

Het werk van Presser is niet alleen een tijdsdocument, het is vooral ook een reis door het leven van de fotograaf zelf. Wandelend door de expositie en bladerend door het fotoboek krijg je het idee alsof het leven van Presser aan je voorbij trekt. Hij was erbij toen de eerste Duitse vliegtuigen boven Amsterdam circuleerden en de bevolking vol ongeloof de lucht in tuurde, hij was als enige fotograaf getuige van de vredesonderhandelingen in hotel De Wereld in Wageningen, hij fotografeerde een piepjonge Brigitte Bardot omringd door fans.

Kunstzinnige aspiraties had de nuchtere Presser niet. 'Ik fotografeer voor mijn bikken', placht hij te zeggen. Een bevriende collega noemde hem een gebruiksfotograaf. 'Maar vergis je niet, daar was hij goed in.'

'Met het hart in de lens; Foto's van Sem Presser 1935-1986'. De expositie omvat honderd zwart-wit foto's en vijftig kleurendia's. Joods historisch Museum. Dagelijks open van 11.00-17.00 uur. Nog te zien t/m 6 mei 2001.

De Tijden van Sem Presser, 150 foto's, met een inleiding van H.J.A. Hofland, Voetnoot, ISBN 907 1877 485, 208 pag., f49,50.

DE ZEKERHEID

Alle vrouwen boven de dertig krijgen een oproep voor een onderzoek op baarmoederhalskanker. Over het nut hiervan zijn twijfels; het geringe aantal vrouwen waarbij daadwerkelijk kanker wordt geconstateerd, zou niet opwegen tegen het nare onderzoek.

ILONA 39 jaar.

Neem je deel aan baarmoederhalskankeronderzoek?
Ja.

Met welk idee neem je er aan deel?

Met de hoop op een goede uitslag. Maar meteen de eerste keer al testte ik positief: resultaat 2 op een schaal van 5, dus het was niet echt ernstig, maar ik raakte wel behoorlijk in paniek. We maakten een afspraak om na een half jaar weer op controle te komen, maar naderhand vond ik dat veel te lang duren en hebben we er drie maanden van gemaakt. Toen bleek er niets aan de hand te zijn.

Ga je bij de volgende oproep weer?

Ja, want als ik ziek mocht zijn wil ik er wel graag tijdig bij. Het is een onaangenaam onderzoek, maar het zou veel erger zijn als je er te laat bij zou zijn. Ik heb een vriendin die het heeft gehad, nou, zoiets wil je niet meemaken. Ik ben sinds het vorige onderzoek nooit meer opgeroepen. Dat is nu een jaar of vijf geleden, dus ik zal binnenkort wel weer aan de beurt zijn.

Mogelijkheden om bijvoorbeeld longkanker of dikke-darmkanker als bevolkingsonderzoek te introduceren worden onderzocht. Zou je daar ook aan meedoen, als het zover komt?

Dat weet ik niet. Ik zou niet willen dat ik in de toekomst elke twee maanden voor een ander onderzoek mag opdraven, bij wijze van spreken. Dat zou ik absurd vinden. Je zou er paranoia van worden. Waar de grens ligt voor mij weet ik niet, maar ik denk ook niet dat het, gezien de problemen in de gezondheidszorg, ooit zover zal komen.

HETTY 37 jaar.

Neem je deel aan baarmoederhalskankeronderzoek?
Nee.

Waarom niet?

Ik wil het gepruts aan mijn lijf niet en bovendien levert het alleen schijnzekerheid op, want het is maar één keer in de vijf jaar. Mensen willen alles hebben vastgesteld en medisch onderzocht, maar wat moet je ermee? Het lijkt wel of we al patiënten zijn voordat we ziek zijn. Je kunt alles wel gaan onderzoeken, maar ik trek de grens hier alvast: ik doe niet mee.

Ga je bij een volgende oproep opnieuw weigeren?

Weet ik niet. Je bent toch weer 5 jaar ouder en de kans op kanker vergroot naarmate je ouder wordt. Dus misschien toch wel.

Mogelijkheden om bijvoorbeeld longkanker of dikke-darmkanker als bevolkingsonderzoek te introduceren worden onderzocht. Zou je daar ook aan meedoen, als het zover komt?

Nee, toch maar niet. Ik rook niet en leef verder gezond, dus dat staat erg ver van me af allemaal. Ik ga zeker niet klakkeloos overall aan deelnemen omdat medici mij daarvoor oproepen.

I.M.

**GEBONDEN
maar toch**

op zoek naar warmte
en begrip op niveau

relatiebureau

DCPartner sinds 1994
073 - 5432420 www.dcpartner.nl

Advertentie

Maak kennis met het Humanistisch Verbond

De Humanist kent u natuurlijk al. U kunt voor f60,- per jaar een abonnement nemen. Een proefabonnement (drie nummers voor een tientje) is ook mogelijk. Gebruik de bon in dit blad.

U kunt ook donateur van het Steunfonds Humanisme worden. Het Steunfonds is een werkstichting van het HV met als doel het verwerven en beheren van financiële middelen. Als donateur ontvangt u twee keer per jaar informatie over projecten en activiteiten van het HV met een acceptgiro. Zo kunt u per keer beslissen of u een financiële bijdrage wilt geven.

Lid worden van het Humanistisch Verbond biedt nog meer voordelen! U krijgt negen keer per jaar de Humanist in huis. En ontvangt regelmatig nieuws over activiteiten bij u in de buurt. Als lid helpt u bovendien bij het instandhouden van geestelijke verzorging, uitvaartbegeleiding, relatieviering en humanistisch vormingsonderwijs. Het lidmaatschap kost f105,- per jaar; jongeren tot 27 jaar en mensen met een minimuminkomen betalen een lager tarief (resp. f45,- en f60,-).

Het HV heeft verschillende folders en brochures die u meer informatie geven. Interesse? Bel publieksvoorlichting 020 - 5219090. Of gebruik de bon in deze Humanist.

DE MOOISTE STUDIE

Foto: Lomo ©

IS DE MENS

Humanistiek: Een nieuwe menswetenschap

Humanistiek is een multidisciplinaire studie waarin mensen en hun zinvragen centraal staan. De studie put uit humanistische inspiratiebronnen en combineert inzichten uit de filosofie, maatschappij- en gedragswetenschappen, religie- en cultuurwetenschappen, wetenschapstheorie en methodologie. Als humanisticus ben je opgeleid tot begeleider, adviseur, opleider of onderzoeker op het gebied van zinvragen. Wetenschappelijke scholing en beroepsgerichte training zijn geïntegreerd. De opleiding is voltijds en duurt 6 jaar. Studiefaciliteiten en -financiering zijn hierop afgestemd. Mensen met een 4-jarige HBO-opleiding (behaald na 1 augustus 1986) of een universitaire opleiding komen in aanmerking voor een verkort programma (voltijds). Contractonderwijs is mogelijk voor geïnteresseerden met minimaal een HBO-diploma.

Meer informatie?

Bezoek onze website www.uvh.nl/info/ voor informatie-aanvraag en opgave voor de open dag op 17 maart. Of bel (030) 239 01 00

UVH
UNIVERSITEIT
VOOR
HUMANISTIEK
UTRECHT

H-NIEUWS

Verschillen

Uit het hoofdbestuur

"Ik zou graag iets meer willen vertellen over onze internationale contacten, kan dat?" Dat kan natuurlijk. Tryntsje de Groot, nu ruim een jaar hoofdbestuurslid voor het Humanistisch Verbond, is verantwoordelijk voor het onderhouden van de internationale contacten. Ideeën en ervaringen uitwisselen, inspiratie opdoen, maar ook de Europese lobby versterken zijn haar voornaamste doelen.

"In februari was er weer een bijeenkomst van de Europese Humanistische Federatie (EHF). Allerlei humanistisch organisaties uit landen als Noorwegen, Duitsland, Nederland, Engeland, België, Frankrijk, Italië en natuurlijk Nederland, zijn daar lid van." Via lobbyen probeert de EHF politieke steun te krijgen voor maatschappelijke problemen als euthanasie en daarvoor is in andere landen is nog veel werk te verzetten. "In Nederland zijn we daar tamelijk ver mee, zeker na die laatste wetwijziging, maar bijvoorbeeld in Duitsland mag je het niet eens hebben over euthanasie: daar heet het 'Sterbenshilfe'. Natuurlijk verschillen de meningen ook binnen de EHF, maar waar we het absoluut over eens zijn is dat het tot de mogelijkheden moet behoren om op een zachte manier te sterven." Een onderwerp waar de EHF het nog niet over eens is, is bijvoorbeeld bio-ethiek. "Ik weet daar persoonlijk niet zoveel van, maar in de emailgroep van de EHF is dat nu het onderwerp van discussie." Zelf wil ze zich sterk gaan maken voor asielbeleid. "Ik vind dat de minister zich meer met een goed Europees asielbeleid moet bezighouden, met een menswaardige begeleiding. De EHF kan hier ook een rol in spelen." Als opleider van leerkrachten voor het Humanistisch Vormings Onderwijs (HVO) – na zelf twintig jaar HVO-docent te zijn geweest – heeft ook onderwijs haar speciale aandacht. "Bijvoorbeeld in Oostenrijk wordt geen HVO gegeven, dus daar ligt een taak voor de EHF."

Maar het is niet alleen maar werken, leuke dingen zijn er ook. "In mei is er weer een IHEU-congres (International Humanist and Ethical Union), deze keer in Oslo; tegelijk met het 50-jarig bestaan van de Noorse Humanistische Organisatie. En 1 december werd in Berlijn '80 jaar Lebenskunde' gevierd. Lebenskunde is vergelijkbaar met HVO en wordt daar al sinds 1920 – weliswaar met enkele onderbrekingen – op veel scholen in de staat Berlijn gegeven. Dat is dus heel bijzonder."

Tot slot, wat is haar mening over de huidige ontwikkelingen richting specialistische scholen (zie artikel in deze Humanist)? "Ik ben een groot voorstander van specialisatie binnen de school en niet per school; de school dus als ontmoetingsplaats. Voor degenen die niet expliciet levensbeschouwelijk vormingsonderwijs willen volgen, kun je een vak als filosofie of geestelijke stromingen aanbieden. De huidige openbare school komt het dichtste bij mijn ideaal, maar is te neutraal. Daar is het motto: we zijn allemaal gelijk en verschillen doen er niet toe. Maar dat is niet zo: die doen er wel toe! Het is zoals Ido Abraham zei: verschillen zijn schadelijk noch schandelijk. Geef het aandacht: het is een handvat tegen racisme en niet voor."

Bemoeial

15 maart is de sluitingdatum van de Bemoei je d'r mee-prijs, de elke twee jaar door het Humanistisch Verbond uitgeloopte prijs aan vrijwilligersprojecten. Dit jaar is het thema 'Omgaan met diversiteit – maatschappelijke participatie voor iedereen'. Deze prijs is speciaal bestemd voor vrijwilligersprojecten die zich richten op mensen die door anderen als 'vreemd' of 'anders' worden gezien, zoals zwervjongeren, asielzoekers, ex-gedetineerden of wao'ers. De drie origineelste en beste projecten worden beloond met een prijs van f10.000,-, f 5.000,- en f 3.000,-. De juryvoorzitter is Roger van Bortel, minister Grote Steden en Integratie.

Voor meer informatie of aanmelding kunt u contact opnemen met Humanistisch Verbond: Petra Smits of Guillaumine Nelom, 020-5219000 of info@humanistischverbond.nl

Sprekend

Bert Boelaars

Bert Boelaars (48) uit Amsterdam is radioprogrammamaker en schreef onder meer een boek over humanisme, 'De kostbare mens'. Sinds 1977 leest hij Humanist en is hij lid van het Humanistisch Verbond.

Maakt zich boos over...

Dat mensen die na rijp beraad tot de vaststelling zijn gekomen dat het voor hen genoeg is geweest, wettelijk niet geholpen mogen worden om zacht en zoetjes in te slapen. Daar zou het Humanistisch Verbond best meer actie voor mogen voeren.

Het keerpunt in mijn leven was...

Een sprankelende ontmoeting met Willem Cobussen, mijn grote liefde. Ruim zeven jaar heb ik met hem elke dag geluk gekend. Het was de beste tijd van mijn leven! Vijf jaar geleden is hij overleden.

Favoriete schrijver...

Gerard Reve. Of je hem humanist mag noemen weet ik niet, maar dan toch beslist een kostbaar mens. Hij was gelovig, maar op zijn voorwaarden. Als iemand zijn leven lang geworsteld heeft met zin en vorm aan zijn bestaan te geven, was hij het. Die strijdbaarheid – met veel humor, cynisme, ironie en engagement – heeft me vaak geïnspireerd. Zijn lijfspreuk was: de grootste zonde die een mens kan begaan, is zichzelf in een hoek laten trappen. Mooi gezegd en vooral: heel wijs!

Wakker kunnen ze me maken voor...

Brand; dat moet geen prettig einde zijn. Verder ben ik zeer gehecht aan mijn rust.

Grootste wens...

Een nieuwe liefde.

Jonger

Het Humanistisch Verbond wil meer jongeren gaan interesseren voor de vereniging. De groep van 25 tot 35 is ondervertegenwoordigd bij het HV en daarom is Patricia van Wickeren gevraagd om zich in een stage op het aanspreken van jongeren te richten. Het gaat vooral om het organiseren en begeleiden van het contact tussen belangrijke jongerenorganisaties uit bijvoorbeeld de vredes- of milieubeweging en het HV. De Jonge Humanisten is uiteraard een van die relevante organisaties. Voor meer informatie: Patricia van Wickeren, ma t/m vrij 020-5219000 of p.vanwickeren@lb.humanistischverbond.nl